

Universul Literar

Anul XLVI Nr. 4

19 Ianuarie 1930

5 Lei

SPIRU HARET

Cititorii

OMUL ȘCOALEI

de Prof. G. NICHIFOR

Acesta este numele binemeritat, care s'a dat marelui profesor și organizator al învățământului românesc de toate gradele, Spiru C. Haret.

După Războiul pentru Independență al României nici — din 1877—78, — a început o perioadă de refacere a țării, sub înțeleapta oblăduire a Domnitorului și Regelui Carol I, analoagă cu aceea care încearcă să o facă generația actuală pentru România cea Mare.

Deși după Războiul pentru Independență era totul de făcut, iar nu de refăcut, căci nu putem zice că a existat ceva bine organizat mai în nici una din manifestările de viață ale poporului românesc, cu toate acestea norocul și Dumnezeu au voit ca diferitele organizări începute atunci, să fie bine îndrumate conducând Țara la starea înfloritoare care a fost înainte de Marele Război pentru întregirea neamului!

După cum aproape în fiecare ramură de activitate, a existat cel puțin „un om” care să merite numele de om al acelei activități, tot astfel și Școala Românească a avut norocul să aibă în persoana lui Haret pe „Omul Școlii”!

Haret a fost una din figurile de mari profesori, care a strălucit pe cele mai importante catedre ale învățământului nostru superior. Figură impunătoare, mințe aleasă, personalitate de mare valoare în viața școlii românești.

Lui se datorește îndrumarea pe calea sănătoasă a învățământului nostru, pe întreaga scară plecând dela școala de cătun și până la Universitate.

Intr'un articol cu titlul „Amintiri din viața de școală” publicat chiar de Spiru Haret în revista „Gazeta Matematică”, el zugrăvește în chipul următor învățământul primar dinaintea de războiul pentru Independență:

„La Dorohol, se învăța încă cu litere cirilice modernizate; ba chiar veniseră odată peste noi la școală (acolo unde atunci pe vremea lui Alexandru Cuza învăța și Haret), niște elevi ai unei școli de cântăreți bisericești, cu bărbile până la brâu, care nu cunoșteau decât vechile litere slavone! La Iași am găsit introduse literele latine. La București copiii își băteau capul ca să învețe ortografia etimologică, care-i făcea să scrie Stellatina în loc de Slatina.

Tot — în „Amintiri” — Haret însuși zugrăvește și învățământul secundar astfel:

„În 1862, am intrat în liceul Sf. Sava, care pe atunci se afla instalat într-o veche casă, azi dispărută, în urma canalizării Dâmboviței. În acea casă, mică, veche, umedă, cu clasele înșirate în jurul curții, în niște încăperi clădite la întâmplare, unele într-o stare de infecție de nedescris, am petrecut șapte ani din viața mea...

Numai de un lucru nu am avut nici odată a ne plânge: de lipsa de libertate. Timp de 5 ani, cât am fost intern, am trăit grămădiți 18 până la 24 de băieți, într'un repetitor de vre-o 25 me-

tri patrați, absolut de capul nostru. Niciodată un pedagog sau meditant n'a trecut pragul împărăției noastre!”

„Când am intrat în liceu, în clasele I și II era câte un singur profesor pentru limba română, latină, istorie și matematică”...

„La Septembrie 1864, vechea organizație a liceului a dispărut, și s'a înlocuit cu aceea care, cu carearea modificării și adăose, a fost menținută până la legea din 1898”.

Această din urmă lege, formează titlul de glorie al marelui Haret, și ea împreună cu legea învățământului primar și normal-primar, precum și cu legea învățământului superior legată la un loc cu aceea a învățământului secundar din 1898, au contribuit să se adauge la numele lui Spiru Haret, titlatura de „Omul școlii”.

Fără a obosi prea mult cu „citatele”, este necesar să ascultăm tot din „Amintirile” lui Haret, cum era și învățământul nostru superior pe acea vreme: „La Octombrie 1869 ne-am înscris — la Facultatea de Știință — 5 studenți... teți eram pentru fizico-matematice! În timpul acesta în anul II-lea era un singur student și în anul al III-lea încă unul! Laboratorii nu erau deloc. Cu mare greutate, Bucaloglu reușise a reuni aparatele cele mai indispensabile pentru demonstrațiile sale, Alexe Marin ceva material pentru experimente de chimie. Ștefănescu câteva probe de minerale și roce. Exarcu nu avea nici măcar un microscop...”

„Dela 1863, data înființării Universității până la 1869, singurele examene depuse la Facultatea de Științe au fost licențe, trecute fără examene anuale! Primele examene anuale au fost trecute în Iunie 1870 și începutul acesta s'a făcut într'un ceas bun, pentru că de atunci șirul nu s'a mai întrerupt”.

Spiru Haret, după ce a luat licența în țară a continuat studiile la Paris și a luat Doctoratul în Matematici, la 18 Ianuarie 1878 fiind primul doctor român în științele Matematici!

Odată cu reîntoarcerea în țară, Haret pe lângă profesoratul său la Universitate, la Școala de Poduri și Șosele și la Școala Specială de Artilerie și Geniu, începe să se preocupe de reorganizarea învățământului românesc de jos și până sus! În calitate de Inspector-general al învățământului secundar între 1883 și 1885, Haret a alcătuit un raport rămas celebru, despre starea învățământului nostru acum 45 de ani, care raport a fost premiat de Academia Română! Ca Secretar general apoi, la Ministerul Instrucțiunii, Haret a continuat să strângă un material bogat în ceea ce privește învățământul, care i-a servit ca după ce a ajuns Ministru, să poată să facă o operă durabilă prin legile sale.

Fără să stăruiesc mai mult în acest articol, asupra prodigioasei activități a „Omului Școlii” în viața politică și so-

cială, prin Liga Deșteptarea, prin care el a urmărit să grăbească ridicarea țării țărănești, tinzând către votul universal și improprietățile, precum și prin activitatea extra-scolară a învățătorimii — voi termina cu o amintire personală care are de scop să înfățișeze perfect constiințele profesorală a lui Har-

Scriitorul acestor rânduri, a fost în prima serie de studenți ai marelui profesor și om de școală! Imi amintesc azi cu emoțiune, de ziua de 13 Martie 1907, când partidul Conservator s'a retras dela guvern urmându-i partidul Liberal, în momentele grele în care țara noastră săngera dureros dela un capăt la celălalt sub teroarea răscoalelor țărănești, Haret, deși la ora 11 trebuia să meargă la Palat pentru a depune rămăntul ca Ministru, (al 3-lea Ministru al său) nu și-a uitat pe studentul său și în acea zi Martie dela 8—9 jum. și-a făcut cursul, după care luându-și ziua bună dela studenți a plecat să se inhame la o nouă și grea însărire, mai ales în acele momente tragice pentru țară!

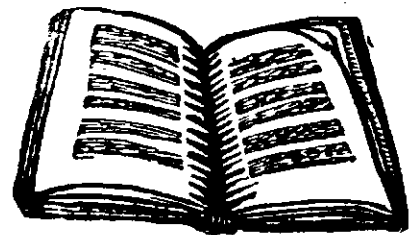
Implinirea datoriei fiecăruia în ramura lui de activitate, este recomandată Haret nu numai prin exemplul său personal, dar și prin scris.

În această privință voi mai face o ultimă citat, remarcabil prin frumusețea lui, din vestitul raport scris de Haret la 1884, asupra stării învățământului în acea epocă. El scria:

„O instrucțiune solidă și variată este indispensabilă unui om în împlinirea datorilor sale și către sine, și către țară și către patrie, însă instruirea singură, nu este de ajuns pentru a satisface toate trebuințele vieții complete. Mai trebuie ca omul să aibă o noștința exactă a tuturor drepturilor și datorilor sale, precum și conștiința convicția intimă și profundă că prin neobservarea și neîndeplinirea lor, poate fi fericit în viață; trebuie să aibă atâtea de mult deprinderea de a-și face datoria încât să și-o facă în mod normal, cu plăcere și fără greutate; să aibă fere când nu și-ar face-o!!

Acesta a fost „Omul Școlii”, una din figurile cele mai mari pe cari le-a avut Școala Românească.

Spiru Haret a fost însă și un om politic de mână întâia, după cum se vede din articolul care urmează.

O COMEMORARE

La 20 Ianuarie anul acesta, se implineste exact un sfert de veac de când Haret a pus în întregul ei „Chestiunea țărănească” la noi, prin publicarea unei documentate lucrări purtând chiar acest titlu.

Cu 2 ani mai înainte de a se fi petrecut durerosele răscoale țărănești, Haret dădea alarma în această chestiune. Prin următoarele rânduri din prefața lucrării sale:

„Atât în timpul cât am făcut parte din guvern, cât și mai înainte, împrejurările m'au pus în poziție de a cunoaște de aproape o însemnată parte din *complexul de probleme*, unele mai grele și mai amenințătoare decât altele, care constituiesc ceea ce se cheamă *Chestiunea țărănească*. Am vrut să mă conving de ce mare urgență este ca ea să ocupe primul loc în preocupările oamenilor noștri de stat și să se întreprindă rezolvarea ei în întregime!...

„A trecut deja prea mult timp în discuțiuni sterpe și în timpul acesta greutățile s'au înmulțit și pericolul s'a agravat!”

Acum 25 de ani „Omul Școlii” și-a arătat deodată orizontul lui de preocupare și din pragul școlii, pe care el a organizat-o. — și-a purtat privirile sale asupra pături obidite, care formează o masă uriașă de neamului românesc.

Primul capitol din lucrarea sa apărută acum un sfert de veac, poartă titlul: „Inlesnirea pentru țărani de a deveni proprietari”. Vin apoi alte capitole, care astăzi se pot socoti ca *probleme la zi*. Astfel avem: *îmbunătățirea culturii pădurilor cultivate de țărani; organizarea muncii prin asociațiunile țărănești; legea contra cametii și băncile populare, etc.*

În încheierea celor 80 de pagini, cât are lucrarea a cărei „comemorare” o facem aci, marele om politic cum s'a dovedit că a fost Spiru Haret, cerea ca: „la realizarea reformei, factorul principal să fie *țărănimea însăși*”, — căci adăugă el: pe țărănime o consider ca un corp *activ, inteligent și conștient*, și nu trebuie să fie tratată ca un corp inert, pentru care numai Statul trebuie să facă tot, după cum a fost considerată ea până acum”.

Aceste rânduri dovedesc până la evidență, ce sinț politic și chiar profetic a avut Haret, în marea problemă a ridicării păturii noastre țărănești!

Aparițiunea numărului festiv din „Universul Literar”, cu figura serioasă a marelui Spiru Haret, — coincide într-un mod fericit, cu o comemorare de un sfert de veac, a *marelui probleme*, care acum după Războiul de întregirea neamului

și-a primit soluționarea cea mai largă prin chemarea la viața politică, socială, culturală și economică a păturii numită *talpa țării!*

G. N.

NOTE BIOGRAFICE

Spiru C. Haret s'a născut în Iași la anul 1851 Februarie 15. După cum însuși scrie în „Amintirile” sale de școală, învățământul primar l'a început în orașul *Dorohot*, apoi l'a continuat în Iași și l'a terminat în *București*; — fiind condus în aceste orașe de nevoile părinților săi, deoarece el a fost un copil sărac. La vârsta de 11 ani intră la *Liceul Sf. Sava*, unde distingându-se la învățătură a fost primit ca *bursier*, când a trecut în clasa 3-a. Internatul liceului nu cuprindea decât vre-o 70 de interni, adăpostiți într-o clasă cu totul improprie. „Timp de 5 ani, cât am fost intern, — scrie Haret în „Amintiri” — am trăit grămădiți 18 până la 24 de băieți într'un repetitor de vre-o 25 metri pătrați, absolut de capul nostru”. Așa „au trecut anii de veselie, de cântece și de jocuri, întrerupte din când în când de iuți supărări pe cari ni le prindea o lecție prea mare, ori dimensiunile „prea de tot reduse ale porțiilor pe cari ni le servea economul țigan al internatului”.

În Decembrie 1870 deși încă student în anul II-lea al secțiunii fizico-matematice de la Facultatea de științe din București, Haret obține prin concurs Catedra de Matematică de la Seminarul Central, unde a funcționat 2 ani continuându-și și studiile sale la Universitate. În 1874 având titlul de licențiat în științele fizico-matematice, obține printr'un alt concurs, o *bursă externă* și pleacă să-și continue studiile la Paris.

Acolo a trecut din nou licența în Matematică în August 1875, iar pe acea în Științele fizice în Iulie anul următor. La 18 Ianuarie 1878, a trecut cu mare succes Doctoratul în Științele Matematice, fiind *primul român* care a obținut acest titlu înalt în ramura matematicelor. Teza are titlul „*despre invariabilitatea axelor mari ale orbitelor planetare*” și face parte din domeniul *Mecanicii cerești*.

Întors în țară, a fost numit în Octombrie 1878 profesor la catedra de Mecanică de la Facultatea de științe, catedră înființată prin *scindarea* catedrei de Mecanică și Analiză la care funcționa ca titular generalul Jac Lahovary.

Activitatea profesorală a lui Spiru Haret s'a extins la tot ceea ce era *învățământ superior* în Capitală. Astfel în 1882

e numit profesor de Geometrie Analitică la Școala de Poduri și Șosele, iar timp de 9 ani — până la 1890 — a fost profesor și la Școala Specială de Artilerie și Geniu. Așa dar la cunoștințele sale s'au adăpat tot ceea ce forma elita științifică a țării: profesori de științe matematice, ingineri și ofițeri de arme speciale. După o activitate de mai bine de 32 de ani, Haret se retrage din învățământul superior al statului în 1910, continuând totuși până la stingerea sa din viață — 17 Decembrie 1912 — lecțiile sale *cu scop de popularizare*, la *Universitatea Populară* al cărui pivot principal a fost. Haret a primit titlul de „*Omul școlii*”, pentru că a lucrat *fără preget* la organizarea învățământului de toate gradele, întâi ca Inspector general timp de 2 ani, apoi ca secretar general și de 3 ori ca *ministru al instrucțiunii publice și al cultelor*. (1897—99; 1901 — 1904 și 1907—1910).

Pentru lucrările sale atât în domeniul *pur științific* cât și în acel *social* și de *legiuire școlară*, Academia Română a ales pe Haret mai întâi membru corespondent al său (de la 1879) și apoi *membru activ* de la 1892.

El a aplicat *metoda științifică* pentru rezolvarea nu numai a problemelor specialității sale, ci și pentru problemele de *ordin social*. A scris chiar o lucrare cu titlul „*Mecanica socială*” în care și-a propus: „să introducă în studiul chestiunilor sociale, acea vigoare de raționament care dă rezultate așa de strălucite în științele zise exacte”.

E interesant să terminăm aceste scurte note biografice cu următoarele rânduri scrise chiar de neobositul Haret în testamentul său: „Plec din lume mulțumit, că nu mi-am pierdut vremea și că mi-am îndeplinit datorțiile, atât pe cât puteam să mi le împlinesc, în împrejurările în care am trăit și în marginea puterilor mele. Se poate ca în urmărire a țelurilor ce aveam în vedere, și pe care cu bună credință le-am urmărit, să socotind că lucrez pentru binele comun, să fi jignit pe unii, fie în credințele, fie în interesele lor; dar n'am făcut nici odată aceasta pentru satisfacerea nici a intereselor, nici a patimilor mele”.

Acesta a fost într'adevăr, omul școlii și Marele patriot *Sp. Haret*. Să sperăm că nu peste multă vreme, vom avea turnată în bronz, figura serioasă, senină și cinstită a acestui *bun și mare român!*

12 Ianuarie 1930.

G. N.

P O E Z I E

AL. T. STAMATIAD

CÂNTEC

(M. MAETERLINCK)

A venit să spună,
(Copile, mi-e frică)
A venit să spună,
Mâine va porni....

Lampa mi-e aprinsă,
(Copile, mi-e frică)
Lampa mi-e aprinsă,

M'am apropiat...

La întâia uşe,
(Copile, mi-e frică)
La întâia uşe,
Lamp'a tremurat...

La a doua uşe,

(Copile, mi-e frică)
La a doua uşe,
Flacăr'a vorbit...

La a treia uşe,
(Copile mi-e frică)
La a treia uşe,
Flacăr'a murit...

AMINTIRI IN IARNĂ

Trec pragul unei case cu brumă pe pereţi —
Afară-i vânt şi iarnă şi Soarele e-amează,
Şi 'n casă — abia pătrunde o mohorâtă rază
Din colţ în colţ cernută pe urma unei vieţi.

În bosnioc şi mîndă, sub grinda de ştejar
Abia zăresc icoana ca din fumîngini scoasă;
Colo în fund un leagăn şi-o rogojină roasă
Şi 'n aşă de păiuşini atîrnă coji de var.

Şi tot e gol încolo şi brumă pe pereţi.
Şi mohorâta rază se stînge ca 'ntr'o apă

Şi numai ferăstruia privirile mi-adapă
Cu ceul de departe învăluit în ceţi;

Şi gândul meu ascultă şi macină tăcere
Pîn noaptea mă cuprinde în recile unghere,
Pîn îmi petrec prin mînte de câte ori cântam
Alături de mama de câte-ori plîngeam.

Aici în casa asta — copilăria mea
Cu nebunii şi cîntec de nu le încăpea..
Pîn toate trec ca umbra lăsată de un nor —
..Şi-i frig şi parcă-mi bate în creier cu'n topor.

G. TALAZ

TERRAMES*)

Adu-ţi aminte de-această noapte sigură şi grea:
[pămînt.

Cînd se întorc cuvintele şi nu mai sunt.
Noapte udă şi grea —
Cînd pe semnul alb de sticlă, sună-o toamnă rea,
Cu ochi subţiri — privelişti leşinate —
Ram necunoscut
Veî trece ca o apă pustie, să-ţi cunoşti sufletul,
Să urci culmile sufletului.
Pămîntul rece, cu somnuri bogate
Te va primi la sărbătoare,
La sărbătoarea cea mare —
Să te sfărmi ca un vas de lut,
Ca un catart de corabie slut.

Ce piere încetîşor.
Cînd nu vei mai vedea nici un nor
Umblînd pe foile cerului
Întins ca o plicliseală...
Uşor, uşor,
Ncînteles şi trist —
Pămîntul străntorat, cu veacuri de nimic —
Îţi va spune cât eşti de mic
Şi-ţi va arăta pe adevăratul Crist.

IOAN GEORGESCU

*) Din volumul „Metanii şi Ore”, apărut de cură

S P L E E N...

Toamnă, covor de aramă,
Tu porţi moartea rece în păreuri, pe stradă
Preludiul tristeţea, sfârşitul.. o dramă
În suflete şi 'n goala mansardă.

De-acolo, de sus, priveşte către soare
Mi-e sufletul cald, cînd este senin.

Învie în mine şi 'n seră o floare
Şi poate departe răsare un crin.

Dar un nebun vărtej de palide petale
Mi-aruncă 'n suflet iară o tristă resemnare,
Zadarnice de acum sunt chinurile tale,
Eu am uitat de mult întîia zi cu soare.

AL. BIBESCU

CASA DIN PĂDURE

de AL. LASCAROV-MOLDOVANU

Vântul bătea neconținut, chinându-l-se o ființă cutropită de grele remușcări. Tăra pe pământ, răcolind uscăturile, și isbea cu vrăjmășie în copacii care-i primeau loviturile gemând din adânc. — Prelingea apoi prin rețeaua fosfoasă a frunzarului, ca să se înalțe în culdele fara hotar ale văzduhului. De acolo, în rostogoliri hănuțoare, năpraznicul balaur se năruia din nou asupra tărâșului, în isbiri furibunde și neînțelese. Iar glasul lui ținea tovarășie pelcer râului învolburat din preajmă, noaptea care se lăsa greoaie peste cele în urmă rămășițe ale unei zile cețoase, a căstimpuri, cădeau picuri plini de ploaie toamnă.

Călătorul era întârziat. Ajunsesese aproape pe înserat la marginea apei și se grăbise o bucată de vreme în zădar, în podarul de pe celălalt tărâm. Podul nu era nici decât când călătorului se găsea de o pală grea de vânt care, în amplitor, călătorea spre urechea podarului. Când puse piciorul pe cele câteva scânduri ale podului plutitor, călătorul avu părerea că pornește spre celălalt tărâm — se gândi la viața lui de înăuntru, și într-o grea străfulgerare, căta lui veni, ca în masiv de cugetare, ca o fâșie de fluturare neoprită, — un vis... Trecuse de jumătatea vieții și luptase cu alții, dar mai oșebit cu însuși, cu cumpiita și nedespărțita doială a sufletului său. Căutase în sine însuși — puteri și care să facă față întrebărilor — crezuse o vreme, că găsisse, — fusese mulțumit, pășise cu siguranță mai deplină pe cărarea vieții, dar... Sunt unele insecte mici, care, prin armonia formelor și a culorilor au o impresiune de tărie și de frumusețe durabilă. Înținzi mâna, le prinzi, deodată vezi că din toată alcătuirea nu-ți rămâne pe deget decât puțină pulbere nefolositoare... Așa și cu siguranța în sufletul călătorului: dintr-o dată, nșoara batere de vânt a firei, fluturile sufletele se prefăcuse în praful neebnic al nimicului, spulberat pe dată, el, în pustiu gândurilor cu care nu mai înfălești niciodată... De-atunci întinzi-mântul chinător al unei ucigări singurătăți, i-a ținut mereu tovarășie ca umbra lui proprie. Căuta să, o ridice împotriva, să cugete că totul nu-i decât o proprie sclavie, — dar nimic nu-i putea răpi simțirea vastei lui singurătăți. Incepu atunci călătorul, agabondajul spiritual. Porni pe meleaurile sterge ale neșărilor prin văioarele prăpăstioase ale negărilor, urcă pe ripoarele tuturor răsăriturilor, se călără pe stâncile tăcose ale cinismului, ar când, sus, pe vârf, căută să prindă din urmă înțeles al întrebărilor ca-l chiniau, băgă repede de seamă că rizonturile pe care le aștepta înfinite, erau închise, apropiate, lipsite de strălucire și inerte.

Întindea mâinile înainte, și se lăsa din nou în valea de unde plecase, — și, meu, vitregă și necruțătoare, venea singurătatea... Se amesteca altădată în tumultul zgometos al multmelor, în sunetul petrecerilor și al cântărilor lesnelșetoare, căuta în ochii semenilor zădăra de siguranță dorită cu sete, cerceta străngerile de mână dacă poate cugete de acolo firul de lumină, — totul era dura decât numai cât ține gândul neînțeleșii în mîntea unui ocaș, și din nou simțea ghearele cancerului sufletesc, și îi strânge cugetul și inima, care palpi-

tau grăbite, ca sub amenințarea stăgșitului.

Și așa, în viitorul sufletesc, cercetând cu toată temerea și cu toată băgarea de seamă, Andrei — călătorul nostru — nu putuse găsi un razim, o siguranță, o *torărășie*... Viața i-se scursesese ca o pată de grășnie pe fața unui râu, care merge nicăieri.

Inserarea îl prinse acum la marginea apei învolburate de vântul care nu mai conținea. Podarul — un om *umed* — îl privise, întrebându-l din ochi:

— „Unde te duci?”

Andrei, ca și cum i-ar fi înțeles întrebarea, îi răspunse scurt, dar nevrăzmas:

— „Trec dincolo...”

În tăcere se sui pe scândurile plutitoare, în tăcere trecuse apa învalmănt.

Pe malul celălalt era pădure de salcie. Călătorul, după ce-și luă rămas bun de la podar, porni pe drumul din față.

De mult, știa că într-un loc din această pădure, își duce viața un prieten al copilăriei lui, neînțeleșul tovarăș al unor zile senine, — prietenul Ștefan. Plecuse de mult din orașul în care-și duceau împreună viața, și luase dela un mare proprietar, grija pazei acestei păduri. Era pădurar acum. Își mai scriseseră ei o vreme, dar, pe urmă, Andrei se dusesse în drumul lui, — iar Ștefan rămăsese mereu în pădurea lui. Și, în una din zile, pe când Andrei călătorea cu gândul pe acelaș bărăgan al singurătății lui, — un glas nou, ivit cu totul pe neașteptate, se auzise în sufletul lui:

„De ce nu vii și pe la mine?” Era, cald și bun, glasul lui Ștefan, din pădure. A doua zi, fără să dea de știre nimeni, Andrei pornise, — și acum se afla, singur și înopotat, pe drumul care-l ducea spre casa din pădure, a lui Ștefan.

Intunerecul și vântul îi biciuiau, trist, singurătatea din suflet. Dar el, nici nu le simțea. Mergea încet pe cărarea înopotată, pe care, dacă abia la depărtate răstimpuri, albea o lucire de lumină cenușie, ca pentru a-i arăta că nu s'a răătăcit. Lungă noapte fu... Cărările și drumurile în pădure, noaptea pe furtună, par toate la fel, ca și viețile anonime ale oamenilor, — așa că Andrei se răătăci. Se oprea, pipăia covaci de mușchi, ca să afle unde este miez-noaptea, — se lăsa cu privirea pe fața pământului, ca să prindă pe neașteptate stafia drumului care joacă, batjocritoare, în calea răătăciților, — se pipăia pe sine, ca și cum ar fi fost un străin sieși, — până ce începu să stea la stat, cu glas tare, cu sine:

— „Te-ai răătăcit, Andrei?”

Și cu o aită mlădiere în glas, răspundea:

— „Nu, nu m'am răătăcit...”

Apoi, hotărâ cu sine o reîntorcere:

— „Să ne întorcem de unde am plecat...”

Și se înturna spre locul de unde i-se părea că plecase...

Dar toate cărările seamănă între ele, noaptea, în pădurea învalmăntă de vânt, și de întunerec...

Căzu pe un buștean răsturnat. Un miros cald de salcie amară, îl primi pe dată, — cea ce-i aduse în suflet ca o adiere de primăvară. Sfînd pe buștean avu, o clipă vedenia lui Ștefan, copil culegând smeură în pădure... Fuseseră ei odată la cules de smeură. Surăse: ce departe! Ridică privirea: ca un răsăsun al amintirii, drept în fața lui, departe

lucea o luminică, care pălpaia: se iveau, se ascundea. Se sculă în picioare și, fără șovăire, plecă pe drumul din față, către luminică. Mirosul cald de salcie amară îl mai întovărășă câțiva pași, și apoi rămase în urmă...

Cîrînd, Andrei bătu la poarta casei din pădure. Ștefan, cu acelaș glas blajin pe care îl cunoștea Andrei, îl întâmpină simplu, dar cald:

— „Tu ești Andrei?”

Surprins, Andrei îi zise:

— „Cum de-ai ghicit?”

„Omul răspunse:

— „Nu sunt decât puține clipe, de când, fără să știu cum, te-am avut în față, și mă întrebai: „mai culegi tu smeură, Ștefane?”

Își dădură mâinile, — și intrară în casă.

Casa aceasta era un mic pavilion de vânătoare de pe vremuri, când proprietarul se mai îndeletnicea cu asemenea lucru. Acum însă era locuința lui Ștefan, mai marele pădurei acesteia.

Era de lemn bine încheiat, având câteva încăperi simple și curate. Trecură prin ele, — și Andrei putu să vadă că prietenul Ștefan nu se schimbase deloc în gustul simplității lui vechi.

Ștefan aduse o lumină pe masa mare dela intrare și — zise lui Andrei:

— „Să stăm puțin aici, înainte de a-ți face un rost de culcare.”

Andrei răspunse repede:

— „Nu, nu, — n'am deloc poftă de somn, — ci numai dă-mi puțină apă, să beau...”

Ștefan picu pentru câteva clipe. Andrei auzi clinchetul unui pahar scos de la locul lui, — o ușă care se deschise și se închise în loc, — și pe urmă, un răstimp de tăcere. Afară vântul se potolise. Privi în jur, pe pereții luminați sovelnic de lumina pălpăitoare a lumânării de ceară.

Deodată ca isbit de-o vedenie, Andrei îi opri privirea: pe peretele dinspre răsărit, stătea, ca o lumină neclintită, un Isus crucificat. Crezu că-i o vedenie a oșoselii lui. Își trecu mâna peste ochi și peste frunte, șoptind:

— „Sunt oșos...”

Dar vedenia nu pleca, — ci, mai ales, Andrei păru că aude o respirație, ca un oftat:

— „Da, prietene, ești oșos...” Crezu că o Ștefan care se întorcea cu paharul cu apă, — dar era singur...

Isus trăiea cu înfricoșată dulceață spre călătorul oșos. Dar Andrei nu înțelegea. Și totuși, în sufletul-i învolburat, se frământa, de câteva clipe, ceva nou, nemaî corect de multă vreme: un fel de *revenire*, pe un drum vechi, uitat de mult, — iar o suavitate care, deodată i-se păru vag, ridicolă, îi mângăie mâinile cele mai depărtate și mai neșigure ale sufletului... Avu, ca într-o străfulgerare aproape dureroasă, o repunere în clipele când împreună cu Ștefan culegeau smeură.

Ștefan se ivi în ușă, aducând pe-o tavă mică, paharul cu apă. Părea că scoarță din vesnicie. Avea o față tînără și surăzătoare ca de copil, desi tâmplile erau prăfuite cu pulbere de argint.

— „Întă — ti-am adus apă...”

Și sarăse cald, prietenului, care sorbi cu sete apa rece de izvor.

— „Acuma am luat-o dela izvorul din apropiere...”

Se făcu apoi o tăcere potolită.

Andrei luă, cel dintâi, cuvântul:

— „Și cum o duci tu, cu singurătatea ta?”

Ștefan, zâmbind mai departe, răspunse:

— „O duc foarte bine... dar...”

Se opri. Andrei îl privi:

— „Ce vrei să spui?”

Ștefan îi răspunse:

— „Nimic, dragul meu... Voiatu să-ți spun ceva, dar m'am temut să nu fie o vorbă de prisos, sau de laudă de sine...”

— „Spune!... insistă Andrei.

— „Nimic, prietene dragă... voi am să-ți spun că mi-e străin înțelesul cuvântului ce mi-ai spus: singurătate...”

Andrei tăcu.

Ștefan, crezând că a zis ceva jignitor, îi puse mâna pe umăr, și-l întrebă:

— „Dece faci?”

Andrei dădu cu tristețea din cap, și zise încet:

— „Mie nu mi-e străin, dragă Ștefanee...”

Atunci, ca sub levitura toiagului divin în stâncă, apa destăinuirii (țâșni din inima lui Andrei). Ștefan află, cu uimire și cu îndurerare povestea tristă a prietenului... Stătea cu fruntea aplecată și asculta, iar deasupra sfatului lor, protegător, veghea Isus...

Târziu, când zorile se iveau, Andrei ostenit dar încă setos de o lămurire pe care n-o căpătase până atunci, luă mâna lui Ștefan, care-l ascultase în deplină tăcere, și-i zise:

— „Dar tu, tu prietene, cum de-ai putut înfrunta o atât de desăvârșită singurătate, fără să fii singur?”

Ștefan, senin, și cu o putere pe care neconștient căuta s'o ascundă pentru a n'o face ostentativă, îi răspunse cu un gest și cu o privire: duse mâna încet spre Cel răstignit din peretele dela răsărit și, pe urmă își duse, cald, și privirea spre El...

O tăcere, parcă de veac, se așeză peste odaia în care năvălea argintul lucios al zoriilor și peste sufletele tăcute.

Ștefan respiră adânc și fixându-și privirea în adâncul ochilor lui Andrei, zise limpede și simplu:

— „Cine e-l are pe El, nu-i niciodată singur... — niciodată...”

O privire a lui Andrei, făcu pe Ștefan să înțeleagă că prietenul e tot nedumerit...

Urmă:

— „Da, prietene, cine e-l are pe El, nu-i singur niciodată... Tu nu înțelegi încă... — văd — dar când e-l vei simți viu lângă tine, atunci nu vei mai pricepe senzul acestui cuvânt absurd: singurătatea... Mă veți ierta că-ți vorbesc de mine, dar vei pricepe că n'o fac spre slava mea, ci doar dacă aș putea, pentru regăsirea ta...”

Andrei avea ochii sclipitori, dar încă plini de neîncrederea străveche.

Ștefan zise:

— „Mai întâi trebuie să te lepezi de tine... Acest TU, dragul meu, este zidul de piatră ce se pune neconștient între tot ce ai mai bun în sufletul tău și între Acel ce-l vezi crucificat... — împiedecându-te să ajungi la dorita limpezire și luminare a vieții tale. Acest TU te-a născut prin toate prăpăștiile, în care ți-ai rănit sufletul și de unde ai cules otrăvitul senz al singurătății... Tu te-ai căutat peste tot locul pe Tine, pe Scumpul tău eu... Și, firește, regăsindu-te mereu acelaș, cu aceeași în voci neistovită sete de a găsi altceva ai dat de pusti... O, dacă L'af cunoaște pe Isus?!”

Ștefan se opri... — o undă caldă i-se revărsă din suflet spre ochi. Andrei tresări privindu-l: văzu acolo o lumină de aur, și-o blândețea fără hotar.

— „Spune Ștefanee!...”

Ștefan zâmbi absent, și-și duse mâna

spre brațul tremurător al prietenului. Zorile năvăleau darnice în odaie, lumânarea pălpăia nefolositoare.

Ștefan grăi:

— „E cu puțință „o necurmată asistență” a Mântuitorului, Lucrezi, umbli, cigeți, scrii... și, colea, în dreptul întemei, în umbră, stă El, glasul Lui, Scumpul prezentă... Da, da, dragul meu... Ca un logodnic plin de mulțumire, care, orice-ar face, are prezentă în penumbră, vraja logodnicei scumpe... Acel bine, aceea siguranță, acel farmec desinteresat, pur și mângăietor... — acel îndemn cald... — aceea lumină de nădejde... — acel senz sublim al vietelor noastre, cea de aici și cea de dincolo... Prezența, dragul meu, EL, stăpânul desăvârșit, jugul dulce, sarcina ușoară...”

Andrei stătea cu fruntea plecată, ca un vinovat, și tăcea.

Ștefan, ca și cum s'ar fi mărturisit urmă:

— „Merg pe cărările singuratică ale pădurii mele... — mă infund câteodată zile și nopți întregi în ea și prefutându-mi eu sunt cu El. Atunci copacii îmi par niște ființe dragi, iar foșnetul lor, o legendă veche. Pășesc prin poeni, ies la luminișuri, ascult gălgăitul cântecelor păsărești... — și în toate nu văd decât îngăduința mulțumirii pentru sufletul meu... De multe ori, mi se pare, când ies în câmpie, că merg pe drumul Capernaumulik în ceata celor care-l urmează... În apele din zare, văd Tiberiada, iar în dealul din față, Hebronul... Lă aud

glasul: „Fără Mine, nu veți putea nimic”. Ți s'ar părea că vorbele acele sunt aspre. Nu, nu... — nu-i dulceată mare când le pricepi rostul...”

Ștefan apăsă cu căldură pe mâna prietenului cufundat în tăcere:

— „Da, Andrei, nu putem face niț fără El... Suntem singuri fără El și dacă am trăi în cele mai mari deșertări și cântece...”

Prietenul tăcu, iar dimineața în triumfătoare în odaie. Ștefan stănesețet lumânarea, Isus sclipi alb și pot pe Crucea neagră.

Andrei stătea cu fruntea plecată, două lacrimi de argint se spargeau colțul cald al ochilor ostenți, dar erau de tristețea și nici o remușcare.

— „Hai și te odihnește... Drumul a fost lung...” îi zise Ștefan, ridicându-se.

Andrei stătea neclintit.

Ștefan privi spre Isus... — și, încet rugă pentru prietenul din preajmă. Andrei simțea lângă el o căldură bună, senină și isbăvitoare...

Ștefan se ruga...

Când Andrei se ridică să se ducă și puțină odihnă, privi într-o fulgerare s Crucifix: Isus îl privea, bun, de Cruce...

Afară, soarele se înălța repede, trițând prin frunzar raze piezișe, ca în mângăiere...

AL. LASCAROV-MOLDOVANI

TASIA

de ALEXANDRU NÂSDRĂVANU

În bucătărie la noi e zarvă mare: Mama, va da în seara asta un praznic — prizonierilor — când se întorc dela muncă. De sufletul lui frate-dău, dragul mamei, L'au ucis ei e drept, dar uite-te la ei sărmanii. Ți se rupe inima când îi vezi cât sunt de prăpădiți. Câte mame nu le-or fi plângând de milă în lumea asta chinută...”

Mă așez lângă dânsa și ascult cum vorbește cu o nepoată a bucătăresei venită de eri la noi.

— Vrei să stai aici Tasio? Ți place... Ori, vrei să le duci iar acasă la voi?

— Dă, Cucoană-mari... Di mei-ți țane, nu mă duc. O zăs mama-Ileana că matali ești bună ca m'ereu, ș'o să mă țali... Da undi să mă mai duc, vai di zăbii meli!

Tasio e ofilită și galbenă ca sofranul, sărăcuța de ea!

— Dar nu ți-i dor de frații tăi?

— Păi ghini cum să nu-mi hăi? Da ci să fac? Mă gândesc hojma la și. Da dă! Era mai ghini astă iarnă când o murit șă mămuța di vărsat șă muream șă noi cu toții după colton di frig șă di foamă?... Neamuri în sat n'aveam. Deghe la două zăli, vină căti-o fimei șă ni aduce căti o bucat di mămăligă șă căti o strachină di fasoli. Toată iarna am stătuț în frig șă goi, că nici ghiata mămuță nu ave strai multi... Acu o murit șă e. Aldi tătuta o murit pi front șă noi am împărțit lumē Coană-mari.

— Ceilalți unde-s?

— Poi — pi Gilorită l'o luat un român din sat di suflet. Pi Răruca șă pi Mateeș i-o luat o soră de-a lu tătuta în țarg la Huș... Eu am vinut la mama Ileana. Văleu Cucoană-mari, ci zăli am mōi agiuns, zău! Când șă făcūș o leacă

di părții, am început să umbli ba la cela, ba bi la cela, după cerut... era mai mari rușănea dă... acu ceii is mai mițoi, da eu... aproapei go zău... Șă frigu, frig — șă căni rai șat. Vineam căti o dată acasă șă rugam lui Dumnezeu, șă ni strângă pi noi, cum o strâns pi aldi tătuta pi mămuța... Șă ni ei zăbii cum l'auat lor di cât așa. Zău Cucoană-mari cât am mai patimit!

Tasio cu ochii înlăcrămați, dădu cap cu amărăciune și suride—apoi nămei, căci nu are decât nouă ani, băt na care vorbește de zilele în care ajuns.

— Dă Tasio... Așa-s vremurile... șă facem?

— Așa: Cucoană-mari cu războiu is

— Tot mai vrei să mori acum Tasio — Araca'n de mini!... Da cum șă t mai gândesc la moarti. Când mă uit rochița asta cari ni-o dat-o aldi Dudu nici nu mă îndar șă stau pi gios cu Acu o șă stau la Matali ș'o șă păz găștili șă nu li ei soldatâi... Da o eu o prăjină lungă, că mă cam tem gănsaci...

LEGENDA VINERII MARI

de GH. BRAESCU

— Te rugăm bunicuță, spune-ne o poezie.

— Nu se spune povești ziua.
— De ce bunicuță?

— Pentru că vi-se rup ismenele, afirma seriosă bunica și nu se jena să pună unde se rup.

Noi copii ne țineam scaiu: zău spune, bunicuță. Mergem sub nuc în grădină, unde nu se vede soarele...

— Lasă, diseară.

— S'aprimem lampa să se facă noaptea mai repede.

Dar bunica nu se lăsa mult rugată să cobori cu noi în grădină. Era înaltă, labă, se ținea dreaptă, umbla bine pieptănată și purta iarna și vara pantofi de brunel. Se așeză pe bancă, iar noi îi potrivirăm sub picioare un scăunel, agus în grață dela vatra focului și ne-afunaram toți în jurul ei, jos, pe bancă și cel mai mic în brațe.

— Spuna bunicuță.

Bunicuța ridică ochii cu priviri cuviase la cer și porni să povestească ca și când ar fi citit într-o carte mare cu dove scrise numai pentru ea:

„In clipa când a murit Domnul și Mântuitorul nostru Isus Christos, un suspin străbătut lumea dela un capăt la celalt; nori de sânge întunecară soarele, răsărite cădeau din cer și fulgere orbitoare brăzdau zarea. Stâncile crăpă, nunții se cutremurară. Oameni, păsări și animale, nebune de spaimă, se ascunseră în peșteri. Greerii nu mai cântau, Albina nu mai strălucea în soare.

— Nu mai cânta nici „Iotoșul”? întrebă Georgică, cel mai mic din casă.

— Nici

— Nici găina?

— Nici.

— Păi cine cânta dar, atunci.

— Nu cânta nimeni. O tăcere de moarte cuprinsese lumea numai pomii, tufele și florile vorbeau între ele.

Bradul spunea: „A murit. De azi înainte frunzele mele vor rămâne întunecate și voi trăi în singurătate.

Vița din Italia...

— Ce-i aceea, bunicuță?

— O țară căldureasă cu poamă multă...

— Mănâncă oamenii?

— Mănâncă

— Și copiii?

— Și.

— Dar numai cei cuminti.

— Sigur că numai cei cuminti. Vița din Italia, continuă bunica diemerdându-și odorul, spunea: „A murit și în semn de durere strugurii mei se vor înegri și din teascul care va zdrobi bobitele îndoliate, va curge *Lachrima Christi*...

— Ce-i aceea, bunicuță?

— Nu știi tu... un vin dulce...

— E bun?

— Dacă-i dulce...

— Cine-l papă?

— Taci măi! Lasă să vorbească bunicuța. Spune bunicuță nu te potrivești...

— Și salcia din Babilonia, agitată de vântul ce venia din Calvar, suspină: „A murit și în semn de doliu crengile mele

nemângăiate se vor inclina de azi înainte spre apele Eufratului și voi plânge cu lacrimi de rouă.

— Ciprul din Liban, gemu înăbușit: „A murit și în semn de jale, voi umbri mormintele și nici un porumbel ostenit nu se va cdițni, nici o păsărică răătăcită nu va mai face cuib în desisul crengilor mele.

— Da' unde?

— In pod, îl asigură bunica și continuă: „Funigerul se invineți la față și declară: „A murit și în semn de groază, voi păzi cimitirele și de frica morții nici o albină nu va gusta din florile mele otrăvite, privighetaorea nu va cânta în ramurile mele și mirosul meu pătrunzător va îmbolnăvi de friguri pe cei ce vor încerca să doarmă la umbra mea.

— Cine a nălit bunicuță?

— Na murit nimeni, așa-i povestea... Taci și ascultă... Stânjelul alb a zis: „A murit și de azi înainte îmi cernesc inima mea de aur și voi purta doliu cât voi trăi.

Zorele murmurară la o laltă, îndurerate: „A murit. De azi înainte vom închide în fiecare seară potirul nostru miroșitor...

— „Ce-i aceea potil, bunicuță?

— „Nu știi tu... Ceva care seamănă cu un pahar... Ai văzut paharul din care ți-a dat părintele vin la biserică, ții minte?

— Astăpără-te măi prostule și-ascultă... Spune bunicuță.

— Unde am rămas?

— La... „vom închide în fiecare seară potirul nostru miroșitor“.

— Așa... „Și-l vom deschide dimineața plin de lacrimile nopții...

Așa se tânguiau plantele, rehuă bunica după o pauză în care poruncise dulceață pentru toți. Trandafirii își scuturară foile, toporașii se ascunseră, nufărul se aruncă în iaz și ulmul se jupui de necaz. Dela cedrul din Liban și până la măceșul din vâă, un vaer de gemete și plânsete se ridică la cer. Singur plopul, fudul și inchipuit stătea nesimțitor: „Ce-mi pasă mie de durerea altuia. A murit pentru păcătoși. Eu sunt nevinovat

Nu mă privește!

Atunci un inger...

— Cu alipi?

— Da maică, cu aripi... „Trecând peste vârful semeț al plopului să ducă la cer un caliciu plin cu sângele Domnului...

— De cele calici bunicuță, de cei cali vin pela noi.

— Ptiu, să nu fie deochiu... E-un pahar, prostuțule!...

— Tot pahal și ăsta?

— Tot.

— Cum ate și patintele?

— La fel.

— Și unde ducea pahalul?

— Il ducea plin cu sângele Domnului...

— L-a omoltt?

— Tu n'ai auzit?

— Cine l-a omoltt?

— Dușmanii.

— Da' de ce l-a omoltt?

— Las' bunicuță nu te potrivești lui... Nu isprăvești până diseară.

— Bine face că întreabă... „Și cum trecu, ducând la cer caliciul, adică paharul plin cu sângele cules depe crucea pe care fusese răstignit Mântuitorul, auzi ce vorbise popul și trimisul lui Dumnezeu inclină paharul, lăsă să cadă câteva picături din sângele prețios la rădăcina plopului și grău: „Tu ale cărui frunze n'au palpitat în mijlocul durerii universale, care înghețase natura de groază cu începere din această zi de arăntire veșnică, în toilul verei, când zefirul nu adie și plantele stau nemșcate, tu singur să tremuri în veșt vecilor din cap până în picioare și să-ți zică copiii „tremurici“. In acelaș ceas brădicelul din înălțimea Caucazului...

— Cel acela Caraz, bunicuță?

— Ce radeți, nătărăilor, dacă-i mic și nu știe... Ia să umble și el la școală. V'ar întrece pe toți... Un munte maică...

— Male?

— Mare.

— Cât de male?..

— Spune bunicuță, n'asculta la el:

— Unde am rămas?

— La... In acelaș ceas brădicelul depe muntele...

— Așa după muntele Caucazului, simți trecând prin crengile sale un suflu de jale, suspinul din urmă, pornit din pieptul unui Dumnezeu ce murea și care pleca după Golgota, unde îl răstigniseră dușmanii și se urca la cer. Groaza înghețată măduva copăcelului, frunzele i se întunecară, crengile i se sgârciră și murmură cu inima strânsă de durere: Christos a murit, și în semn de întristare voi locui pe culmi pietroase și pustii și crengile mele vor mărgini în cimitire aleele funerare.

Aici se isprăvia povestea bunicei. Noi rămăsesem pe gânduri. Georgică admise.

T E Z Ă

— DIN CARNETUL UNUI LICEAN —

de V. MOȘINSCHI

Caetele se odihnesc oblice și deschise pe bănci. În fruntea fiecărei pagini albe condeiul și-a vărsat emoționat albastru-negru sau violet câteva lacrimi pe care penița le-a măzgălit pe hârtie: „teză la naturale, 29 Aprilie 1928“. Colegii sunt mai emoționați decât directorul când ne vizitează excelența sa domnul ministru al instrucțiunii publice.

Marcu, un caraghios și un intelectual (primul calificativ e dat de colegi, al doilea de el) ia o carte de geologie și una de anatomie în mână și tinându-le pe rând între palme dă drumul capetelor așa fel ca manualele să se deschidă la o pagină oarecare. Unde se deschide cartea, de acolo ne dă teză. E o superstiție al cărui brevet de invenție îl păstrează cu mândrie l'ceele. Toți — probă că ne tragem din mămuță — repetă operația lui Marcu. Clasa întreagă foșnește de nerăbdare.

— Mie mi-a ieșit teoria generației spontanee.

— Mie crustacele în era secundară.

— Mie organul lui Corti.

— Știți ce mi-a eșit mie glăsuște mistic unul.

Zeci de ochi îl fixează ca și cum dela el ar veni salvarea.

— ... tabla de materii.

După o izbitoră puternică, ușa se cutremură, ferestrele șârănă, podeaua dudue, un elev scapă speriat condeiul din mână, ce este?... ce s'a întâmplat?

A intrat profesorul în clasă.

Interesant personaj și profesorul nostru de naturale. Dela prima vedere re impresionează nasul geometric și cărnă ca al lui Toni Bulandra în „Gyrano de Bergerac“, picioarele lungi și strâmba ca ale unui ofițer de cavalerie, mâinile atârănând blegi până la genunchi și poziția corpului care din s'ate aduce cu aceea a Josefinei Backer.

Ajuns pe catedră își fixează monocelul în orbita dreaptă și întreabă spiritual și surzător:

— V-ați trezit?

Elevii răspund afirmativ, un răs sgomotos stăpânește clasa câțiva vreme, se bate din pupitre, se izbește cu picioarele în podele ca înaintea unui spectacol care întârzie.

Profesorul nu înțelege ironia clasei — spiritul ei e prea necioplit pentruca domnia-sa să-l înțeleagă — și d'aceea zâmbeste mulțumit că „spiritul“ lui a avut atâta succes.

— Ei gata!

Elevii se liniștesc făcându-și cu cotul. Dar după câțiva timp de liniște începe iarăși sgomol și hărățuri: se așează băncile așa cum d'cează strategia profesorului. Cele dela fereastră se mută după indicația domniei-sale „cu vreo 15—20 cm“ pentru ca să poată privi între bănci și ferestre în caz când s'ar încerca să se copieze.

Celelalte două șiruri de bănci sunt mutate și ele mai la dreapta. Odată operația terminată mâna profesorului se învârte de câteva ori în aer pentru ca la urmă arătătorul să-l străbată indecent de trei ori în direcția celor trei șiruri de bănci:

— Tu... tu... tu.

Cei indicați ne sculăm militărește în picioara pentru ca să primim ordinea.

— Voi aveți să strângeți cărțile și caetele de naturale dela toți, fiecare pe rândul vostru de bănci și aveți să le

puneți pe postamentul catedrei. Cărți, caete, fișici, orice se referă la obiectul meu: și dacă găsesc ceva atunci înseamnă că nu v'ați îndeplinit bine misiunea și am să vă pedepsesc... uiați înțeleș?

Însărcinații cu această „misiune“ printre care fac parte și eu, începem să strângem cărțile. Anatomia și geologia mea le las în bancă. Rezultatul acestei de a doua operație dinainte de teză e că la 34 de elevi s'au strâns numai 17 geologii și 15 anatomii.

— Am lăsat cărțile acasă pentrucă azi avem teză.

Urmează a treia operație (rog pe cititor să nu fie supărat pe mine): mufarea și așezarea elevilor. Și pentru prima oară decând îl am profesor i se năzare să mă mute și pe mine. Pe trimestrul al doilea colegul din spate a copiat dela mine și acum mă trimite în fund ca să nu mai copie. Ce ironie! Ce să fac? Cărțile îmi sunt în bancă și eu n'am vrut să învăț acest trimestru toate scoicile pe care ni le spusera.

La ordinul profesorului ezit, mă postez între bancă și el, și reușesc să-mi strecur sub haină geologie și anatomie. Ascultător, mă îndrept astfel înarmat spre fundul clasei.

Domnul profesor obosit de atâtea aranjamente, începe dela șirul de bănci de lângă fereastră:

— 1... 2... 3.

La fiecare număr mâna-i svăcnește din umăr și degetul arătător ocheste auzitor și tendința de a-i scoate ochiul, elevul astfel numerotat. Fiecare trebuie să punem în fruntea paginii numărul indicat de bázăitul buzelor și vigilența arătătorului profesorului.

— Pe cine-l prind că-și schimbă numărul sau că nu și l-a scris deloc să știți că are una. Să nu ziceți că nu v'am spus.

Răsfoind o geologie și anatomie domnul profesor rumegă înaintea de a ne da subiectul. E un tic care ne amuză grozav. Formele gurii variază dela o jumătate de siera la un oon, dela un cilindru la un trunchiul de con fără ca laringele să scoată vre un sunet.

E timpul angajamentelor.

— Să scrii clar c'o pătești.

— Vezi mâi de scrie mare și citeț.

Altul e mai spiritual:

— Să scrii drept și să stai strâmb ca să văd și eu.

Subiectul cade ca trăsnetul în liniștea ploii.

— Numerele „fără de soț scriți: la anatomie „despre sensibilitatea tactilă“.

— Despre...?

— Despre sensibilitatea tactilă, ce ești surd? Iar la geologie: „triasicul în România“. Ați scris?

Numerele „fără de soț“ răspundem cu glas cam stins și în timp ce profesorul dintr'un sentiment de exagerată generozitate dă subiectul și la numerele „cu soț“, eu răsfoiesc geologia în căutarea „triasicului“. Il găsesc pierdut printre diviziunile erei secundare și mai fericit decât Columb după descoperirea Americii, căi încen să-mi scriu teza.

Condeele scârțâie enervant pe hârtie. Profesorul devenit detectiv abil, își poartă ochii cu o luțeață nemaipomenită de la unul la altul. Din când în când, ca să vadă mai de sus sau mai de jos sub bănci, ridică și coboară elastic capul în-

toamai ca un iepure care ieșit în lumnișul unei lunci, își cercetează drumul.

— Doamnule profesor... avem voce...!

— Ce?... Cum?... Nimic. Stai jos!

În ciuda ochilor în plină activitate optica ai profesorului, pe genunchii mei anatomia a luat locul geologiei.

— Să știți că pe care-l prind copiii am să-i dau o pedeapsă așa de aspră că n'are s'o ufte toată viața... Adică nu poate, poate are s'o ufte când o ieși de liceu.

Condeele își urmează mereu mersul lor tremurat și nervos pe hârtie. Ca gesturi de adevărat acrobat profesorii sare dintr'un colț într'altul al clasei în căutarea celui „care urabă cu șantaș“. Subiectul de anatomie e ușor, îl știu chiar bine așa că mi permit să privesc puțin la capetele elevilor aplecate spre penițea asupra caetelor. În figurile câtorva colegi surprind priviri piezute sau zăpăcite. Alții se inspiră ca și mine din cărți.

Afară e frumos. În teiul de lângă geologie, ciripește șobolii o vrabie. Gândurile fug pe fereastră la primăvara întârziată. Așază cântă muzica la grădina publică. Un „sst“ de-al profesorului mă trezește, din visare toamai când începuse uvertura lui „Orpheus“.

Lăsat liber condeiul a atacat sgârșit du-l un cuvânt neterminat: „estezi...“. Continui: „esteziometru este un instrument de măsurat sensibilitatea tactilă“. Nenorocitul de genunchi îmi tremură. Cartea tremură și ea. Furios o bag în bancă: tot nu mi servește la nimic.

Rând pe rând cei ce și-au terminat tezele ies afară cu o doză de energie minus verificată de produsele neplăcute și inevitabile ale glandelor sudoripare de pe frunte. Privirile câtorva colegi se îndreaptă surprinse spre pragul ușii. Misterios un colț albastru apare, creș și iață că pe sub ușă un caet ne vizitează incognito. Unii nu și pot stăpâna răsul. Profesorul se îndreaptă spre ușă. O șarcă sbeoră învârtindu-se ca o plovătră dibacin svărlită de un „prusti“ țigănescăritura unui „sodren“ și acoperă nuditatea albastră a caetului: un caet se mai vede încă.

— Ce este? Ce tot râdeți?

— Mi-a svărlit șapca jos — miordă unul prefăcut.

Privirile profesorului umblă dela șalca de lângă ușă la proprietarul ei și înapoi: monocelul nu-i servește la nimic — Copilării!

— Si capul i se clatină comvătimitor.

Eu mi-am terminat teza. În clasă arămas numai câțiva elevi. Profesorul iubilează că la el „nu se copie“. Unii al doilea caet, frate cu cel de sub șapca apare tot așa de misterios. Sunt teze făcute de doi colegi afară. Surorii vitreze cu cele din clasă merg toate la aceeași mamă: la catedră. Așa se explică bizarul fenomen de reproducere, că unii care a scris numai o teză trece la catedră trei.

— Mai aveți trei minute. Când oi zice eu gata! toți îmi aduceți tezele la mine. Care nu mi-o aduce în momentul acela să știți că nu i-o mai dau... M'ați înteles?

Vorbele țășneșe din gura profesorului de cae dintr'o muzicuță cu „jet d'eau“ prunvăzută cu un vaporizator.

În clasă vreo zece condee se mai fuzăresc acerb. Unii colegi au terminat d

critica literara

CAROL ARDELEANU: „Am ucis pe Dumnezeu” (roman, — Cartea Românească)

Carol Ardeleanu a mai scris un roman *Plomul, Tăbăcarul și Acrița*, dintr-o unită lume a Bucureștilor. Cu o vine netedă a realului în sensul supralist, romanul lui Carol Ardeleanu are o notă nouă în literatură și a avut succes, tocmai pentru acest lucru. Caracterul diplomatului bătrân binecunoscut, ca și acela al tăbăcarului, în lumea lui de visuri, *le ver amoureux d'une fille*, Acrița nu este redată în toate amănuntele ascensiunii sale, cu un spirit observație remarcabil.

În noul roman, Carol Ardeleanu este pesimist. Vede viața sub prisma unui tragic, ce se apropie de demență și de irracionalitate — un bădat de popă, care se studiază mediocre secundare, sortit să fie popă, ca și tatăl său, fuge de-acasă, ia lumea în cap, se face pictor, studiază la Paris, se întoarce în țară, mare pictor și trăiește cu modelul său, aproape ficit, Adela.

Ce-l trăznește pictorul? Că Adela îi deranjează în viață, că nu-i mai place și ca model și nici ca femeie și vrea să-l lase, adică s'o arunce pe drumuri. Preocupat prea mult de tipul principal pictorului, acest episod al Adelei, care este de o mare importanță în desfășurarea acțiunii romanului, ni-l este schițat mai puțin.

Dar pictorul „genial” nu crede în nimic, și-a pierdut credința strămoșească, mai crede nici în el și nici în Dumnezeu. Pictorul genial nu crede, cel puțin în el și în idealul său — și poate și în alții. Însă pictorul nostru nu este genial. Are viziuni teribile, coșmare, baznice, ce-l împing la eclipsa minții, gândindu-se cu Dumnezeu ucide băiatul viitoarei vecinului, în mod barbar, gândind în demența lui că *a ucis pe Dumnezeu*.

Între timp, Adela se sinucide pentru că nu fi părăsită, iar amantul, pictorul

alt, alții increzătorii în inspirația ultimului moment increțesc frunțile la primul târgului simțind în ei parcă o multă energie ca după citirea vieții Disraely.

— Gata !!

Profesorul se sbate de nu știi ce-i cu mâinile-i smulg epileptic unul câte unul caștele ce-i se întind în grabă; într-un salt e la catedră și cu catalogul înțoarcă fuge pușcă din clasă de parcă ar alunga cineva. Un întârziat se reține după el, fluturând disperat un caet aer și în timp ce aleargă ca să ajungă la sală profesorul, în clasă inundă droaie de colegi de afară.

Plictisit dau să ies pe sală. În ușă, arcu livid la față, cu gura căscată, ochii holbați în nemărginit îmi împiedică trecerea.

— Ce-i cu tine Marcule?

Ochii i se închid ca unui cuc ce-și ucha cântecul:

— Am confundat subiectul...

V. MOȘINSCHI

inamorat de frumos, asistă la morga spitalului la disecția cadavrului unei femei iubite, vorbind de albeața pielii și de splendoarea corpului.

Cred că în romanul suprarealist, Ardeleanu a dat un model al genului, — prin cruzimea detaliilor, prin amploarea nevniciei, care devine tragică și impresionantă.

Demența nu termină. Se declară culpabil de crimă. Arestat, condamnat, în viața lui apare acum Eleanor, o enlezoaică excentrică și idealistă, care-l iubeste. Deși, dacă s'ar fi declarat culpabil, în țara lui Miss Eleanor, pictorul își pierdea capul la spânzurătoare, totuși Eleanor îl îndrăgește. Dar e tuberculoasă și, în ultimul moment, pleacă în Anglia ca să moară.

Eroul continuă ispășirea, fără să-și fi recăpătat credința. Toate încercările lui de a găsi elementele credinței, sunt zadarnice, fiindcă este demont. E un caz patologic, credința nu se capătă, în mod extern, nu este un obiect, este un proces interior, o minune a „sufletului nostru”.

Meritul lucrării lui Ardeleanu ar fi demascarea unei plăgi generale, în societatea noastră: lipsa de credință. De aici o scădere în toate domeniile vieții publice. Un „om fără Dumnezeu”, după expresia populară nu este bun de nimic. Nici Adela nu crede, nici Vidrașcu nu crede, nici prietenii pictorului, nici prietenele sale nu cred în nimic. Acesta este mediul uluitor de haotic al necredinței într-o formă brutală, pentru a fi mai pregnantă. „Am ucis pe Dumnezeu”, este o reflexie a societății noastre.

Din băncile școlii, elevul nu crede în ceva, adult devine eroul succeselor ieftine și petrecător și mai ieftin; matur, este un om fără busolă, în orice caz, ducând materialismul vieții, până după moarte.

Ca și oamenii politici, căi au jucat un rol foarte important în conducerea acestei țări, cari n'au lăsat nici o leacă pentru binefaceri sau pentru cultura acestui popor. Ba, din contră, s'au găsit unii care să ducă cinismul până acolo încât și-au transformat averile lor particulare în societăți anonime, pentru ca, după moartea lor, statul să nu poată încasa taxele de moștenire legale, tot așa și eroii lui Ardeleanu sunt cumpliti materialisti.

Totuși exemplul celor doi mari regi, cari au înlemnit România, le era un exemplu sângeros de desinteresare și de dragoste pentru această țară, deși ei erau de origine străină!

Cartea lui Carol Ardeleanu este un document psihologic foarte prețios pentru aceste vremi și este o ocuzare. Părți caracteristice de psihologie și de observație se mărită cu pagini frumoase de literatură adevărată.

MORAVURILE MAI TARI CA LEGILE este titlul unui articol publicat de d. Alex. Grigorescu, membru în fostul Consiliu Superior ad-hoc, în *România administrată*, în No. 9, anul al X-lea:

„Orice om cu experiență recunoaște — scrie d. Grigorescu — că rezultatele bune ce se pot aștepta despre o lege sunt în raport nu numai cu priceperea

funcționarilor, ci și cu moravurile țării în cari se aplică. Voi da două exemple: În statul Wisconsin (Statele Unite ale Americii de Nord), membrii corpului legislativ încep lucrările cu următoarea rugăciune: „Dumnezeului Atotputernic, căruia sunt supuse toate autoritățile și toate puterile, ajută-ne cu ocaziunea deschiderii acestei adunări legislative, ca să fim adânc pătrunși de sfârșita iernării noastre politice.

„Ferește-ne de păcatele ce ne înconjoară când interes de partid sau de grup încearcă să influențeze guvernul.

„Ferește-ne de a da în gândurile noastre un loc alegerilor viitoare; păstrează gândurile noastre mai ales pentru generațiile următoare;

„Ferește-ne de a ne lăsa conduși de intențiuni personale în locul principiilor.

„Ferește-ne de a face mai multă atențiune la mijlocul de a obține o majoritate decât la valoarea adevărată a fiecărei măsuri ce sete de luat.

„Ferește-ne de a ne lăsa conduși mai mult de vorbe decât de fapte.

„Ferește-ne de a face din partidul nostru un scop în loc de un mijloc de a atinge un scop.

„Noi nu cerem numai să fim feriți în contra tuturor acestor tentațiuni cari ne înconjoară în această adunare legislativă; noi mai cerem o putere de înțelegere din ce în ce mai mare asupra autorității noastre, astfel ca să fim reprezentanți din ce în ce mai buni ai bărbaților și femeilor cari ne-au trimis pe aceste scaune.

„Ajută-ne să păstrăm viu în minte că generația care nu s'a născut încă, face chiar parte din corpul electoral, cu toate că numele lor nu figurează încă în listele de alegători.

„Fă-ne să avem mai mult respect de adevăr ca în trecut. Ajută-ne să facem din partidul serviciului nostru în loc să ne lășăm dominați de el.

„Fă-ne să înțelegem că orice câștig în alegeri nu ne poate servi dacă pierdem forța noastră internă.

„Ajută-ne să ne păstrăm tot atât de independenți de tirania majorității ca și de activitatea minorității, dacă nu găsim adevărul în eforturile lor.

„Fă-ne ca motivele noastre să pornească din sinceritate și ca eforturile noastre să fie bazate pe concepție științifică.

Ajută-ne să servim pe concetățenii noștri fără a-i linguși și să continuăm a crede în poporul nostru fără a îngenuchia înaintea idolilor lui”.

Pe când în Franța în comuna Cléder, observa d. consilier Grigorescu, creșcătorii de vite, într'un afiș electoral denunța pe viticultorii guvernamentali: „Dacă votați cu guvernul, care este al nostru, veți avea totul. Dacă sunteți în contra guvernului, nu veți avea nimic, nimic”.

Concluzia d-lui Grigorescu: „Socotesc că moravurile populației sunt mai favorabile pentru o bună aplicare a legilor în Statul Wisconsin din America de Nord decât în comuna Cléder din Franța”.

ION FOTI

CÂTEVA CUVINTE IN JURUL UNEI TRADUCERII

de IRINA C. IONESCU-SANG

În momentul de față când problema traducerii unei opere literare se agită temeinic în toate țările civilizate, când se vorbește de legiferarea acestui important procedeu de cunoaștere reciprocă între popoare, și la noi în țară conștiințele luminate ale scrisului românesc urmăresc această capitală chestiune, revoltându-se contra mutilării lucrărilor literare al căror complicat mecanism trebuie redat foarte conștiințios pentru a nu risca să strici armoniosul organism ideal cum spune Giulio Bertoni, directorul revistei „Archivum Romanicum”, unicul reprezentant italian al studiilor de geografie lingvistică. Acest savant filolog, sincer iubitor al poporului român, ne face cinstea să ocupe o jumătate de pagină din importantul ziar turinez „La Stampa” (din 7 Mai a. c.) cu un articol intitulat „Scrittori români”.

Referitor la motivele inspirației eminesceniene el spune că poetul „le exprimă într-un mod al său personal, într-o muzicalitate vagă și dulce care ne invită să colaborăm cu el, adică să combinăm ceva din sentimentalitatea noastră cu largile și valoroase armonii și să alăturăm împreună cu el pe undele legăunate ale poeziei acolo unde, dincolo de spațiu și de timp, se adună într-o unitate diferitele și multiplele impresii de frumos și de durere, pe care le trezește pe rând poezia sa”. Să ne gândim acum cât de greu e să refaci acest material fin, încheșat cu fiecare bucată în parte în acel „armonios organism ideal”, pentru a-l reda dintr-o altă limbă.

Această grea sarcină și-a luat-o de bună voie și a dus-o cu multă dragoste la bun sfârșit profesorul Ramiro Ortiz.

Importanta traducere a poeziilor lui Eminescu în limba italiană, a apărut acum doi ani la Florența, în Biblioteca Sansoniiana Straniera, de sub direcțiunea lui Guido Manacorda, un entuziast protector al popularizării în limba italiană a capodoperilor universale.

„Duceți-vă în Carpații românești, stați câteva zile de vorbă cu marii inspiraatori ai lui Eminescu — pădurea verde și solemnă și izvorul cristalin — ascultați sunetul cavalului și argintul dărgănit al clopotelor turmelor, studiați istoria plină de chinurile fără seamăn și de eroismul legendar al acestui popor latin dela porțile orientului, învățați a pătrunde muzica doinei, pictura lui Grigorescu, în culorile discrete și armonioase din scorbările și broderiile românești, și mai cu seamă înfățișarea înseninată de tristă și resemnată dar nobilă și așa zice aproape boierească, a câte unui bătrân țaran român, tenacitatea senină, încrezătoare și modestă a acestui popor, care s'a legat de pământul strămoșesc, putând să reziste torrentului atâtor invaziuni barbare fără să se lase a fi răpit ori desprins: — și atunci veți pricepe poezia lui Eminescu, care și ea pare a spune cu pro-verbul popular român: „apa trece pietrele rămân”.

Acestea sunt cuvintele cu care d. Ramiro Ortiz încheie studiul său introductiv la ediția poeziilor lui Eminescu, in-

titulat „Il preta romeno della foresta e della polla” (poetul român al pădurii și al izvorului).

Traducerea e foarte reușită. Ii lipsește numai farmecul versificației originare, altfel are aceiași perfectă unitate ca și originalul.

Profesorul Ramiro Ortiz, personalitate complexă, om de știință și de litere, neobosit colaborator la principalele reviste române și italiene, a tipărit acum doi ani la Florența — cu prilejul unei călătorii în Italia — traducerea poeziilor lui Eminescu. E o muncă apreciabil de grea, o muncă pe care nu oricine voiește, poate s'o facă. Când a tradus neobositul profesor cele 78 de poezii ale marelui Eminescu? aceasta e o problemă. Căci nu cantitatea acestei munci ne mără, ci calitatea ei.

De vreo 18 ani la noi în țară, și contrar tradiției că limba românească e grea de învățat pentru străini, profesorul Ortiz a studiat amănunțit limba noastră. O neîmămurată dragoste pentru tineretul domnic de învățătură a făcut din profesorul de literatura italiană de la liceul Matei Basarab un distins îndrumător pentru cunoașterea și străngerea legăturilor ce există între cele două civilizații surori. Stabilit apoi ca profesor la universitatea din București, deși fire modestă și neîmbitoare de reclamă, Ramiro Ortiz a fost totuși mereu mai bine cunoscut în pătura noastră cultă ca unul din cei mai sinceri filo-români, care a pus o răvnă neîmămurată în demonstrarea sistematică a legăturii vechei culturi a României cu tânăra noastră cultură.

Afară de lucrări literare și lingvistice, în franceză, provenșală, spaniolă și italiană, a dat la lumină în 1916 — abia la câțiva ani dela sosirea sa în țara noastră — voluminoasa și importantă sa lucrare „Contribuții la istoria culturii italiene în România”. (Per la storia della cultura italiana in Rumania).

Să nu pară exagerat dacă ne vom servi de următoarea comparație pentru a preciza oarecum importanța traducerilor de care ne ocupăm azi. E vorba de „Divina Comedie” a lui Dante, a cărei traducere făcută de Coșbuc e considerată drept cea mai reușită. Cât de complex, de misterios și profund a fost sufletul marelui florentin se oglindește îndeajuns în monumentală sa operă, iar din prefața și din adnotările făcute de d. Ortiz la traducerea lui Coșbuc reiese pe deplin și importanța traducerii și dificultățile unei asemenea munci. Să ținem seamă acum că imaginația și partea epică a unui poem e mai ușor de redat în altă limbă decât un cuprins pur poetic — aceasta din urmă fiind prdus prin excelență al imaginației, iar celălalt mai mult al intelectului, cu mult amestec de voință în redarea de amănunte și în tehnica poetică, unde inspirația e în uriașă plămădire a canavalei, iar unii traducători de talia lui Coșbuc nu i-a trebuit decât să-și împură această muncă pentru a reuși. La Eminescu e vorba de o continuă inspirație spontană, de redarea misticismului simțirii lui romantice, pesimiste, e vorba de dragostea lui profundă pentru natura ale cărei aspecte bogate le-a redat cu atâta finețe de amănunt în neasemuitele sale peisaje în care-și încadrează simțirea. Afuneci au-

forul a trebuit să analizeze și el nat în felul lui Eminescu, să se transpună adică din punctul lui de vedere în templarea naturii, să viseze oarecumături de creatorul ale cărui capodoperea să le redea în armonioasa lui a patriei sale.

„Națiunea română zice d. Enzo Loretto — a cărei literatură e încă foarte tânără, și-a găsit acum o jumătate de secol poetul care să-i înțeleagă și să exprime toată esența sa cea mai frumoasă. Acesta a fost Mihail Eminescu”.

Cum va putea cineva pretinde ca o dată „esență cea mai intimă” a unei țări să fie redată în fiecare cuvânt — cum Bertoni — să fie redată întocmai în altă limbă? Și totuși profesorul Ortiz realizează o bună parte din acest lucru în multe din poeziile traduse.

Traducerea unei opere poetice e un lucru foarte greu, creația fiind profund fantezie, a visului, care înconștient din realitate numai elementele ce-i sunt necesare, traducătorul intuiește bine opera de care se ocupă, apoi o crează nou sugestionându-se să se transpună în situația autorului. Astfel că, poezia și fantezia lui nu mai e liberă ca a o dintâi creator, ci e îngrădită de elementele ce-i sunt comandate. Munca lui vine foarte grea, de aceeași calitate ca poetului creator, dar mai conștientă, deducem din aceasta munca d-lui Ortiz iar rezultatul ei va fi că opera celui mare poet al nostru e însfârșit la mâna fraților noștri italieni. Această lucrare a inspirat pe d. Enzo Loretto studiul d-sale intitulat „Mihail Eminescu” și publicat în „Gazeta Venetiană” 9 Martie 1928, și l-a ajutat să pătrun- cu ușurință în înțelegerea cât mai completă a acestei poezii pur românești.

Iată forma cea mai ideală de profundă între două popoare, atât de aproape înrudite și totuși atât de îndepărtate.

În lucrarea sa, profesorul a avut luptat cu acele popularități ale limbii lui Eminescu: formele arhaice și dialectale și mulțimea licențelor și de o parte noi tentative de versificație — unele incomode pentru limba română și construcția neregulată a strofe. Fără să forțeze sau să denatureze, d. Ortiz a tradus în mod natural, cu simplă fidelitate, păstrând de cele mai multe ori ritmul, alte ori chiar rima, în colaborare cu profesorul napolitan Emilio Perito, căci publică, la sfârșitul volumului, un apendice de 13 poezii, duble de traducere, care păstrează întocmai ritmul eminescian, imitându-i pe cât posibil armonia. Sunt bine prinse colofon și variat al imaginilor, simțirea temnică și adâncimea cugetării lui Eminescu.

D-nul profesor Ortiz merită toate laudele cu atât mai mult cu cât aștept și alte traduceri din clasicii noștri în frumoasa limbă a lui Dante.

T e a t r u

Cronica dramatică

TEATRUL FANTASIO

CAFENEUA MICA

Ce serie a făcut piesa aceasta. Cum afirmat cu ea Ahil Popescu și mai apoi ce admirabilă interpretare i-au dat Puiu Iancovescu și Mihailescu.

E o piesă, pe care trebuie s'o joace — rolurile principale — numai artiști de mare talent.

Prea e plină de nervi, prea-i scânteie de spirit, prea e încărcată de situații, care determină voia bună și rodul tremător, din plin.

A reluat „Cafeneaua mică” teatrul condus de Iancovescu. Dacă în genere piesele jucate la acest teatru, au succes,

portantă, împrejurările sunt așa fel împletite, încât trebuie să rămână tot chelner.

Personajul principal, îndrăgostit și ti-

să combine și să redea cu tinerească inteligență.

A avut însă Iancovescu și admirabile parteneri, pe d-na Wauvrina și pe d-na Tatzi Cutava-Barozzi.

Cea dintâi, cu o imensă pornire de a împleti șarja cu realismul; cea de a doua cu o discreție, cu atât mai surprinzătoare, cu cât actrița e mai apreciată în accentele ei de curaj.

Foarte bune cuvinte despre d. Negocescu.

PIU IANCOVESCU

mid în același timp, sentimental și sfios, hetărit și stângaci, a fost interpretat de Puiu Iancovescu, cum numai el poate

Studio-ul Teatrului Național a scos de pe afiș „Amoral veghiază”.

Explicația?

Cred că nu aceea, care s'a dat, e cea reală.

Cred, că nu din cauza comunicării poliției, că vor fi turburări studentești din pricina unei interprete.

Atare motiv e prea protivrnic poliției.

Inclin să cred, că adevăratul motiv a fost aprecierea direcției Teatrului Național, că pentru o piesă a lui de Flers era mult mai potrivită scena Teatrului Național, nu „pendant-ul”, făcut pentru piese de încercare, — sau care, cum s'a spus la înființarea Studio-ului, nu se pot juca numai decât pe scena Naționalului.

B. CECROPIDE

POEME IN PROZĂ

APUCAI CĂRAREA

ce fugă alături de drumul. Printre lonci cu iarbă ca mătasea. Să nu trezesc privirile drumeților.

Dar am rătăcit. Și noaptea m'a învăluit cu umbre de păcură.

Un licurici se ridică din iarbă. Pornii după slaba-i dără de lumină. Și ajunsei, neștiutor, la coliba tovarășului din copilărie.

I-am bătut în poartă, grăindu-i:

— „Tovarăș de credințe, vino și-mi deschide! Am rătăcit. Nu-ți cunosc rostul și stau pierdut în câmp”.

— „Bine ai venit”. Imi răspunse un glas mai blând ca mângâierea dragostei. „De mult te-am așteptat. Odihnește-te în sălășul prieteniei veșnice”!

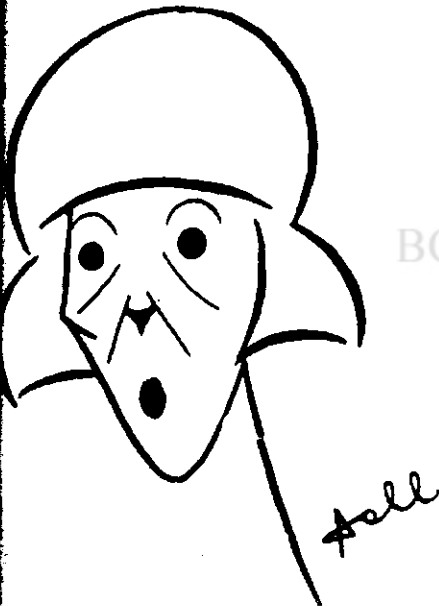
În leagănul fânului tânăr mă odihni. Credințele vechi coborâră, desprinse parecă din bolta cerului și-mi înfloriră sufletul. Vedeam chipul Doamnei așa cum l'am cunoscut în bisericuța din Corneghi.

Acolo, sub streșina de paie, pe fân proaspăt, în noaptea deasă a pământului m'am închinat din nou, aidoma ca în copilărie.

Mă luminează nădejdea, acest licurici al muritorilor, că voi găsi casa Stăpânului. Și el, cel milostiv, imi va deschide ușa să nu stau pierdut în bătaia in-doelilor!

Credință adormită, trezește-te! Luminează-mi cărarea și mă povățuește să-mi împodobesc zilele cu săvârșirea binelui între tovarășii de trudă.

Z. SANDU

TATZI CUTAVA-BAROZZI

„Cafeneaua mică” are succes impozant, încă Iancovescu joacă într'adevăr extraordinar. Talentul lui imens are câmp liber, poate și prin faptul că-i place rolul și-l știe în toate amănunțele și nuanțele.

Sunt neșovăitor apreciator al marelui talent al lui Iancovescu, care are neîncredută vervă, superbă fantasmă și inegală stăruință. Ca în „Cafeneaua mică”, această capodoperă de spirit și de talent dramatic, nu l'am văzut. Formidabila iscusință dramatică a lui Tristan Bernard a construit o comedie, față de care păcătuesc toți cei care n'o văd să-i aprecieze marile însușiri. Subiectul poate să nu fie prea important, dar să fie un talent tratat. În piesă, e vorba de un chelner care deși a moștenit o sumă im-

cișci și cișci...

DIN VERSURILE A DOI POEȚI BRĂILENI UITAȚI (Stefan Albuț și Paul Dănescu) publică „Luceafărul literar și artistic” (No. 5-6). Sânt cântece sfioase, scrise acum mai bine de 15 ani, care continuă să păstreze prospețimea eliberării lor din cătușele unei inspirații incorrigibil romantice. Adăogăm amănuntul că Paul Dănescu a fost unul dintre cei mai credincioși colaboratori ai vechiului „Univers literar”

DESPRE VECHIUL BACALAUREAT vorbește d. prof. A. Lupu Antonescu în „Educația” (11-12). Aflăm — de aici — că acest examen se ținea la Universitate, având probe scrise la: latină, elină și matematică. Acestea nu erau eliminatorii. La oral nu se interoga din limba română care trăia „parazită pe corpul limbii latine” până la 1881, când „a fost primită ca obiect separat și de seamă în liceu”. Apoi: „Examinarea se făcea individual... nu în comisiune. Examinatorii erau foarte pretențioși... Concluziunea? „In sarcina candidatului de azi, cade un balast mai mare de memorizat, fiindcă programele... sunt mai încălțate, Altfel, Autorul propune un examen intermediar între cel dela 1879 și cel de azi.

DESPRE COIABORAREA ȘCOALEI cu familia vorbește, într-un judicios articol, ilustrat cu exemple din viața practică, d. prof. Mișu Marinescu. Din nefericire chestiunea continuă a fi de o arzătoare actualitate. Reproducem încheierea:

„Școala și numai școala este sufletul unei națiuni. Ea pregătește caracterele generației ce vine. Familia trebuie să înțeleagă că rolul ei este hotărâtor, dând sprijinul profesorilor cari formează, cu sufletul lor, sufletul național”.

CE SE CERE DELA UN BACALAU-REAT? În aceeași revistă d. Gh. B. Paladi publică rezultatele unei anchete întreprinse printre diferite „personalități universitare, industriale și comerciale” din Franța de revista „L'Éducation” Iată generalizarea:

„Cultură clasică, arta de a preceda evenimentele, diplomația oamenilor și a lucrurilor, psihologie — iată calitățile care permit unui om să se impună cu sânge rece, în această viață turmentată și să fie însuflețit de o ardore care-i va înălța în ochii lui și ai societății”. De sigur că, și la noi, o asemenea anchetă n'ar strica.

AU REINCEPUT MATINEURILE LITERARE ale Teatrului național din București deastădată în formă de incursiuni variate în domeniul istoriei literare românești. După cel dintâi, consacrat poeziei populare, au urmat comemorările celor 4 luceferi ai literaturii noastre artistice: Eminescu, Vlahuță, Coșbuc, Creangă. Au conferențiat d-nii: D. Caracostea, T. Vianu, Al. Bădăuță, I. San Giorgiu și I. Simionescu. Și-au dat con-

ursul, cetind din operele lor numeroși scriitori, declamând sau cetind numeroși actori de valoare ai Teatrului Național.

Publicul, prezent în număr mare, și-a arătat, și pe calea aceasta, admirația pentru străluciții reprezentanți ai scrișului românesc.

Direcțiunea primului teatru de stat nu poate fi decât felicitată, pentru această recunoștințoare inițiativă.

DESPRE ROSTURILE UNEI EDITURI DE STAT vorbește d. Em. Bucuța într'un număr trecut al „Gândirii”. Aceasta ar fi deouă: realizarea unui program cultural de tipărituri „în atâtea ramuri de cunoștințe... de o neasemănată însemnătate pentru munca și îndreptarea practică națională” în care „editurile (particulare) nu îndrăznesc să „riște”. Apoi:

„...să-și ia o parte... din propaganda cărții asupra ei” prin: „o regularitate de apariție, o îngrijire tehnică deosebită, un preț conform, cataloage prospecte, afișe, desfășurare ușoară fără forme birocratice, organizări de expoziții în țară și inițiativa de participare la cele internaționale”

Articolul e extrem de interesant. Atât doar că — în actualele împrejurări de acută criză economică și de refuz cultural, când singura editură românească de Stat, Casa Școlilor se găsește într-o condamabilă absență — indicațiunile d-lui Bucuța apar numai nule și neavenite, dar deadreptul strării urmele unui romantism cultural demn de alți oameni și alte timpuri. La noi, cel mult, ele constituiesc o lectură interesantă și un prilej serios de a vedea cât de înjositi continuăm să fim din punct de vedere cultural. Va fi cōit oare cineva, dintre cei chemați să pună în aplicare asemenea idei, articolul documentat și plin de prevedere al d-lui Em. Bucuța, care, în tot cazul, trebuie felicitat și pentru prezăntirea temeinică și pentru entuziasmul tineresc de care dă dovadă, zăbovind astăzi, în astfel de cercetări, astăzi, ararent, mai puțin utile, mâine însă indispensabile.

DIN DOCUMENTATUL STUDIUL al d-lui V. Băncilă: Școala Regelui Mihai — care tratează problema și cu toate pricoperea și sub toate aspectele ei, reproducem, deocamdată finalul:

„...ne regele Mihai îl iubim... Copiii îl iubesc ca pe unul de-al lor, cel mai bun. Tinerii, ca pe un frate mai mic, oamenii mari, cu un sentiment părintesc. Imaginea lui e pretutindeni, înflorind ca o imbiere de primăvară și fără nicio sugestie silnică de sus. În multe case el ține oarecum loc de copil. Niciun prinz n'a fost atât de mult învăluit cu iubire și cu gravitate. Il iubim pe regele Mihai fiindcă ne mângăem viitorul în El acest viitor anticipat într'un vestitor regal Il iubim pentru marele mister al viitorului țării și pentru partea de taină pe care o ascunde orice copil, cu orice fel de educație. Il iubim cu căldura și a speranțelor și a grărilor noastre... Dar, înșeante de toate Il iubim fiindcă e regele nostru. Si fiindcă e copil”

Cercetarea d-lui V. Băncilă trebuie cunoscută, analizată și comentată pentru

prețioasele îndrumări pe care le conține și pentru cursivitatea cu care e scrisă. Ea aduce în discuțiune o chestiune pedagogică, și socială, și națională de primul rang. Natural că, în publicația românească, unde tronează frivoltatea cea mai desmățată, ea a putut trece, fără să stărnească ecoul pe care a meritat.

DESPRE AL. VLAHUȚA VORBEȘTE cu dreaptă și duioasă înțelegere d. Mihail Crăinic, în No. 11 al „Gândirii” care se face din ce în ce mai prețioasă. Câteva spicuiri:

„Rareori un om a putut să iubească mai adânc pe oameni, și mai rar scriitor pe scriitori, ca Vlahuță. Culoarea și simțul pentru Eminescu rămâne un monument exemplar în literatura noastră, absorbit în el cu sacrificiul personalității sale, îndurând cu resemnare judecațiune parțială prin care era socotit... epigon al marelui poet. Seducătoare robie e rescrierea, conștient acceptată, era și mai mult o trăsură de noblete a omului. Vlahuță decât a poetului care, odată splendida sa poemă „Iubire, de vibrații tinerețe și azi, se eliberase ca artist, restul operei sale... ce urmă eminesciană mai poartă?...”

„Cei cari l-au cunoscut... știu că omul acela, de o rară morală superioară, înțelegerea un cult deopotrivă pentru Caragiale. Poate mai fierbinte pentru Caragiale decât pentru Eminescu. Maldre de scrisori și de note adunase pentru o monografie închinată lui Caragiale. Dar prietenia lui Caragiale îl situa, ca epigon al marelui dramaturg? Dăcultul pentru Grigorescu... îl subordona... în uenie al pictorului?”

„Vlahuță, ca foarte puțin dintre noi, știa să iubească. Pentru el arta de a ține era arta prieteniei; prin ea se ridică la stilul moral al înțelepților antichității. Nici umbră de patimă nu turbura măreția acestei noblete a inimii sale”.

MAREA REVISTĂ „ILUSTRAȚIUNEA ROMÂNĂ” a utes Duminică 12 c. în vatrurile unei săli delirante și arhipă, (din palatul ziarului Universul) pe Marea România Anului 1930.

Aleasa României care va lua parte la concursul de frumusețe „Paris-Rio de Janeiro”, e grațioasa d-șoară Zoița Dona, fiica d-lui General Dona, un d'ns tins confrate, cunoscut cetitorilor și pseudonimul Cluceru Dinu.

Posedând o frumoasă cultură generală și o educațiune aleasă, inteligență și fermecătoare, d-șoara Zoica Dona va îndemna și distinsă reprezentantă a tinerii noastre la marele concurs de frumusețe Paris-Rio de Janeiro — organizat de excelenta revistă „Ilustrațiunea Română”.

Felicităm călduros pentru succesul obținut, atât pe d-șoara Dona pe care d'ns vom din suflet să o vedem Miss „Urversumm”, cât și pe fericitul său părinte, confratele Cluceru Dinu.

Literara

Pe seama de cuvinte

Bill Tarkington, geambaș, se întoarce a doua zi la bălci, la James Courpoure care îi vânduse cu o zi mai înainte. Este frumos murg — cu un preț mare.

— Ia ascultă, cumetre James, se văită Bill. Nu mi-ai spus erii că frumosul tău murg era urechiat... Așa nu l-ași fi împărat.

James protestă: Dar dragul meu Bill, acela care mi l-a vândut și mie, nu mi-a pomenit nimic.

Am crezut că era un secret.

Ludovic al XIV nu purta niciodată manșon când se ducea la vânătoare chiar și în frigul cel mai grozav. Într-o iarnă doi țărani care-l văzuseră fără manșon discutau aprins și unul din ei fu foarte mirat, că regele nu-și menajează mâinile întra frigului.

— Nu te mira îi spuse celălalt, asta înseamnă că regele dacă nu ține mâinile în manșon, ține mâinile în buzunarele noastre.

Piron eșind dela premiera piesei lui Bernard Cortez care nu avusese succes, cu un pas greșit și era cât p'aci să-și fracturizeze un picior. Cineva din apropiere se grăbi să-l ridice. Piron îi se adresă:

— Mai ține aplaudai și nu lăsa să-mi cadă piesa. Eu dacă cad nu e nimic.

Falconet avea o manieră foarte cupoasă de a-și complecta biblioteca, cu totul opus obiceiurilor. Când găsea câte o lucrare care ar fi fost compusă chiar în 12 volume și în toate volumele nu avea după părerea lui decât 10—12 foi care-l interesa, rupea aceste foi și restul în volume îl arunca în foc.

Se povestește că Ludovic al XV jucând cărți într-o zi cu un prieten, avea în mână trei regi, așa că se adresează parțenerului care avea deja un care servit și valeți:

— Ai pierdut fiindcă trei regi și cu mine fac patru.

Prietenul care avea în mână careul și valeți se adresă regelui:

— Sire, majestatea Voastră n'a câștigat pentrucă cei patru valeți ai mei și tu mine fac cinci.

bazar

FUSTA LUNGĂ SAU SCURTĂ ?

Americancele au hotărât să renunțe a mai purta rochii lungi în timpul zilei, acceptând — declară decanul croitorilor de dame din Paris, d. Jacques Worth — noua modă.

„După cum am mai spus și altă dată” — afirmă d. Worth — nu există un stil francezesc, un stil american sau spaniol. Există un singur stil. Acela pe care-l adoptă franțuzaica, aceasta va fi agreciat de mondenele de pretutindeni.

„Am găsit America” — mai spune d. Worth care s'a înapoiot la Paris, zilele trecute, din Statele Unite — „bine dispusă și plină de speranțe. Criza financiară n'a impresionat prea mult piața cumpărăturilor, în timpul sărbătorilor de Crăciun. Diferența a fost că de unde unele persoane cheltuiiau cu acest prilej 25.000 dolari, acum au cheltuit numai 18.000.

Comerțul în detalii n'a suferit prea mult. Statele Unite sunt foarte bogate și vor putea oricând să treacă cu bine hopuri ca cel trecut cu ocazia crahului din Wall-Street”.

Câțiva mari croitori yankei care veniseră la Paris să se informeze asupra noilor curente în modă, au telegrafiat la New-York, că cei ce luptau contra fustei lungi au câștigat bătălia. De-acî încolo fusta va cădea mai jos de genunchi, va fi însă mai scurtă decât era în toamna trecută. Afară de aceasta linia neregulată a jupei va fi abandonată.

TAXELE DE MOSTENIRE PLĂTITE DE MARY PICKFORD

Mary Pickford are necontenit de furcă cu fiscalul american. Zilele acestea a intentat o nouă acțiune contra statului californian spre a protesta contra taxelor successorale la care a fost împusă după decesul mamei ei. Celebra „stea” a plătit până acum, ca taxă de moștenire, suma de 52.000 dolari și fiscalul american pretinde o diferență de circa 38.284 dolari. Din 1.100.000 dolari cât valorează averea Charlottei Smith, mama ei, suma de 781.000 dolari — susține Mary — aparține la trei trusturi: unul al ei, altul al sorei ei, Lothe, și celălalt al fratelui ei, Jack.

În 1917, Miss Pickford declara la fiscal următorul venit: „Salariul nostru e de 560.000 dolari din care economisim anual 420.000 dolari”. Pe acea vreme Mary Pickford câștiga 10.8000 dolari pe săptămână. Copiii plăteau în 1916 mamei lor, Charlotte Smith, un salariu de 26.000 dolari anual, iar în 1917 și 1918 îi plăteau 5.000 dolari. Acest salariu îi se plătea bătrânei pentru funcția de „controlier al cheltuelilor ce o avea în trustul celebrei familii de artiști. „Serviciile ei erau foarte prețioase”, declară Mary Pickford.

caricatura zilei

NEINTELEGERE

— Domnul dorește o cameră cu sala de baie ?

— Cum chelner, crezi că am venit la mare ca să mă scald în baia din cameră ! ! !

COPIII

— Ai fost pedepsit la școală. — Tu n'ai să capeți nimic de Crăciun.

— Mai vezi de altu tăticeule ! Crezi tu că n'am ochit jucăriile ascunse de Mama în armoir ? ! !

CONFUZIE

— (Bona, sosită de curând). — Imi place casa, dar Conița n'o să mă oblige să întind rufele pe acoperiș. (Le Rire)

LA ANIVERSARA

de MIHAIL EMINESCU

Ea se numea Cleopatra, iar el Gajus Iulius Caesar Octavian August. Adecă ea citise un roman șar fi voit să fie de douăzecișisase de ani și nu era decât de paisprezece; el, istoria Romanilor și voia să fie de patruzeci de ani. Era numai de optsprezece și umbla la școală. Cu toate acestea, astăzi, în ziua sfântului Ermil, el uitase pe Octavian August și aștepta feliicitări de ziua lui. Tata i-a dat un ceasornic frumos, mama — o besacete de toaletă, sora. — o pereche de papuci, Elis nimic. Elis — adecă Cleopatra, vara sa. El se retrăsese în odaia lui, unde clasicii erau așezați pe un scer în religioasă regulă și neviolabilitate, și se plimba cu pași mari prin casă. Era brunet și cam poetic. Avea ochi albaștri, ceea ce vrea să zică mult, și era frumos băiat. Acum stătu cu mirare înaintea oglinzii se uita cu mirare în ochii lui proprii și părea că-i întreabă ceva. — „Tolla mi-a făcut-o”. Era o vreme în care, în urma unui roman spanol, regina de astăzi a Egiptului se numea Tolla. El se numea pe atunci Bertrand, *tempi passati*:

„Nimic! nimic! — Și eu i-am dat de ziua ei o păpușă. Adecă ce? eu i-am dat? Dacă n'am știut ce să-i dau! mama mi-a spus să-i dau o păpușă. Tolla! Tolla! zise el răsând — tare-mi ești dragă”. Apoi șezu la masă și gândi adânc... asupra egalității a două ipoteze. Luă o coală mare de hârtie albă și scrisese drept în mijloc: Regină! Te iubesc! Iscălit: „Gajus Iulius Caesar Octavian August, *manu propria*”.

Seara era petrecere. Era invitată și verișoara Elis și — mare minune — a veni. Părinții ei au lepădat-o acolo și s'au dus într-alt loc, unde de asemenea erau așteptați Octavian August imperatorul o petrecere seara până' acasă, dacă-l iertau ocupațiunile Statului Roman, și astăzi îl iertau acele ocupațiuni ale Statului Roman. Toată seara el nu vorbi un cuvânt cu domnișoara. Ea își încrucișă sprâncenile între ochi pe cari îi ridica sub frunte; cu brațele încrucișate picior peste picior, seșea îndărătnică într'un colț, cu buzele strâns lipite. Dar pe furie se strecura câte-o rază drept în ochii lui. Era mâniaoasă. De doi ani, se mânia foarte ușor și se desmăna tot atât de ușor. Odișoară nu se mânia de loc.

S'apropiase miezul nopții. El veni foarte serios: „Imi veți da voie, domnișoară, să vă petrec până' acasă?” Ea se uită în ochii lui și începu să rădă. — Ce răzi? Ce-i de răș aicea?

— Bine, — haidem!

Era o noapte frumoasă, lună, un ger aspru, fără pic de vânt. N'nsorea se lăsase pe garduri și zaplazuri de amărăduă părțile ulicioarei. Zapada încărcase crengile de copaci și acoperimintele caselor. Ghețușul trozneea sub pași și el trecea cu dansa de braț. Ea, în scurteică cu guler de blană, roșie la față; capușonul alb, de lână, îi inconjura fața, fruntea. Ea era blondă, foarte blondă, cu părul ca un caer de cănepă și scurteică — oricât de groasă ar fi fost — accentua totuși, liniile unei talii fine și mlădioase. O broască. Rădeau vorbind, — adecă mai mult răs-

decât vorbă. Cine nu și aduce aminte de tinerețea sa — și fiecare a avut una — de acele hotăriri de a fi serioși în amor, că-i pe viață, de acea defensiune în paragrafe a copilei, ca să n'ri zică pe nume, să n'o tutuiască — să n'o sărute? Celelalte calea valea, dar o guriță? cât lumea. Așa erau și ei. De vorbit despre... istorie, geografie și alte lucruri folositoare, da! Se înțelege, cât vrei — dar o guriță, tu! pe nume? — niciodată!

Așa ar fi rămas, — dar luna, — luna! Luna lumina fața ei albă ca laptele, cu obraji roșii și părul ei blond, foarte blond, care încadra cu lux și finețe o față plină și răsătoare. Pe când el perora o temă de astronomie — indiferență atât lui, cât și ei — adecă pe când se necăjeau unul pe altul, ea se uita la el fără să asculte; iar fi sărit în gât, iar fi sărutat de o mie de ori — așa număra ea cel puțin, dacă... dacă s'ar fi căzut.

„Ah! că prostu-i, gândi ea — nu poate vorbi și el de altceva, azi cel puțin adăose uitându-se timid în sus, la el. Ce frumoasă-i ș'asa când spune prostii, imi place ș'asa” — gândi tot ea. Apoi nu mai gândi nimic, sau Dumnezeu știe ce — destul că, după ce tăcu mult fără să-l asculte, zise cam întins și cam ca și când n'ar fi băgat de seamă:

— Tu, Ermil, — și speriată de ceea ce spusese, nu mai zise nimic. Fața ei era roșie de rușine.

El stătu pe loc, îi strânse mâna și zise încet: „Mai zi odată!”

— Nu.

— Nu? Mă supăr, a'o știi?

— Tu... repetă ea încet, cu ochii pe jumătate închiși, cu glas tremurător. Era un tu singuratic, fără de a fi pus în legătură cu vreo frază — și cu toate acestea, ce tu? Din gura ei venise mai întâi.

Vorbiră mai departe — de astă dată mai intim — nu despre amor, însă totuși despre lucru serios — despre căsătorie: cum ea fondează statele, care-i originea căsătoriei la Indiani, tot lucruri adânci. Fiecare tu era controversat. Când își propunea să-și zică tu, mureau de rușine și-și ziceau serios, după lungi lupte sufletești: „Dumneata”. Când stabileau diplomaticește să-și zică „Dumneata” — atunci tu-tu din greșală și iar din greșală, ș'asa mai departe.

În fine ajunseră la porțiță.

— Elis, tu nu știi că te iubesc — nici poți ști, căci... căci nu ai inimă.

— Pe nume și tu? Vezi — gândi ea, dar nu zise nimic...

— Decând te-am văzut, decând știi tu — căci tu știi că eu te iubesc — și totdeauna această răceală, când ești singură cu mine. Totdeauna mă silești să vorbesc niște lucruri pe cari nici nu le asculti... Ești rea la inimă, Elis!

— Domnule! zice ea, stăpânindu-se și stând băt înaltea lui — vrei să mă înveți cum trebuie să mă port?

— „Si cu toate astea — zise el încet și dureros — luna înfrumusețează lumea pentru amorul nostru”. Ea se uită sus și ochii ei, umezi de dulci lacrimi, strălucneau în lună. El îi cuprinsese talia și se uitau amândoi — nu gândeau nimic. Era ceva atât de dureros, atât de feri-

cit în fața, în tot sufletul lor, — a răs ș'ei fi plâns, dacă i-ai fi văzut fel.

În fine, începură a râde — doi copii râdeau cu lacrimile'n ochi. Și era... de argintos răsul ei și gurița atât frumoasă! — i-ai fi băut apă din gură.

— Domnule, zise ea deodată cu o seră zitate mare, astăzi ne-am permis o... ține de lucruri foarte nepermise... mai astăzi, și mi pare rău... că tră... să...

— Ei să...? Iar această mină de pe... tuitor...! Eu nu sânt copil. El... să... că nu sânt... Iacă de exemplu...

— De exemplu...?

— Nu te voui mai strânge de mână... nu îți-oiu mai spune pe nume de-azi înainte.

— O! gândi ea în sine cu părerea rău dar ce era să zică. Șezură pe bancă de piatră, de lângă porțiță... Ea... toarse spatele și-și mușcă unghiile, și... oita în omăt. Frost ieru!

Ar fi putut sta multă vreme așa... știu... în sfârșit — ea — în sfârșit... dumneea! a fost aceea care — așa în... — c'un pic de mână și nu prea...?

— Ermil!

— Aud!

— Eu să-ți spun drept, și să nu... că nu îți-am spus-o... dar... eu nu te iubesc de fel, și tu mi-ai spus-o azi... eu nu te iubesc. — Așaaa! Ea-și puștea în cap azi: o idee și această modul, cu care căuta pretext de cea și aceste certe, știa ea cum se sfârș...

oare?

— Da! Nu mă iubesti... repet-o... ne-o... te cred, fiindcă tu nu m'ai... niciodată, zise el cu amărăciune. Ne vor trece anii mei... În toate chipuri voi săuta să te uit. Tu ai o inimă marmură... Nici zămbiri, nici lacrimi, nici rugăciuni, nici îndărătnicie n'o moale.

„Lasă, lasă” gândi ea și zămbi mândrie, că poate fi atât de aspră. Eu îți-am spus-o, domnul meu, de... tea-ori, că numai amicitia adevărată poate să fie legătura dintre noi. Ce e mai mult?... Ce vrei dela mine? adă... repede.

— Ce vreau? zise el c'o tristă blâ... tă. — ce vreau? Dar nu vezi tu... sufer? spune-mi numai că mă iubesc... spune-o! dar nu cu două înțelesuri... ca atunci la bal... drept!... spune, spune.

— Da! zise ea foarte rece, — d-ta... că eu te iubesc, sigur. Da.

— O, astă răceală! Tu mă omorâ... lis! — vorbește-mi, zise el rugător, și... știi tu câte odată să vorbești, c'o bl... dește nimioara, c'o dulceață de soră... de iubită.

— Bine, bine! știu eu?

— Ce știi tu? Iată că nu mă... supăr... îți vorbesc blând. Imi dai m... ta? Așa — spune.

— Vezi tu Ermil? zise ea c'o serin... late copilărească și tristă. — tu crezi... eu am apă în vine... că eu nu te iube... Dar să-ți spun ție... eu nu sânt aspr... Ce-ai zice tu dacă... dar, te rog să... spuși nimănu... dacă... zău să nu spu... — Ce?

— Vezi tu formal te-am oprit... făgăduința ta, că nu mă vei săruta... ciodată. Așa-i?

Carti redactate în extrase

LA TABLE AUX CRÉVÉS

de MARCEL AYME

(continuare)

Dri cum nu-i părea rău de cele petre-
te, chiar dacă rudeniile vor asmuți
mătate din Cantagrel împotriva lui,
altminteriu nu-i credea primejdioși
Milouini. Erau cunoscuți în Cantagrel
pt niște hărățoși de rea credință.
Atră că ginerele-i era consilier muni-
cipal republican, bătrânul va face să
dămfie argumente urâte pe lângă bă-
nii clericali cari nu vor să renunțe la
metrurile lor. El va spune că Aurelia
e nenorocită, că bărbatul o ucisese de
la muncă. Prostii nici o invinuire cu
nei. Oamenii și-au că Aurelia fusese
stată ca toate femeile dela țară; și mai
au toate uneltirile Milouinilor; doar
ar lua Coindet fata.

Privind defuncta scîtie, oricum Coindet
simțea liberat. El îndrăznește să-și mă-
risească în sine că moartea Aureliei,
para cu dreptate nedreptatea pe care
lănoara i-o pricevuse părintii ei. To-
și nu amesteca pe femeia lui cu restul
miliei. De Aurelia, n'ar fi putut spune
cel un rău, în timp ce despre ceilalți...
— Mama și cele trei fete. — Cugetă
— ațipind, treacă-meargă, bune de
ont, nevoie mare, dar cu duhul blânde-
i, tot moșneagul e mai al dracului.

II

— Hai, grăbește-te Jana, vreau să fiu
dintâi.

— Vino la masă, cafeaua e gata.
Jana umplu cele două pahare și privi
Coindet cum bea cafeaua. Coindet
mul ei. Abia ridicând paharul de pe
asă el bea cu capul plecat: ea nu-i
dea decât umerii și ceafa întinsă. Se
plecă asupra lui și-i șopti la ureche:
— Nu te du, nu te du azi dimineață.
a amiază merg eu te la mine acasă. Voi
orbi cu Frederic, cu tata, totul se va
niști. Ne vom duce de aci, departe pe

— Așa!
— ...Ca să nu mai zică că eu nu te
iubesc — zise supărată — ci să zică că
te iubesc — repetă c'o rușinoasă gra-
— astăzi... astăzi... Iși simți cuprinsă
ia, închise ochii, lăsă capul pe umărul
și era aproape să moară. — O! te
iubesc... n'ai știut nici odăla cât te iu-
esc... Glasul ei era dulce, slab, plin
de lacrimi, sfîșit de cea dintâi sărutare.
— Tu ești un inger... îndărătnic... dar
un inger...

Surâsul obraznic, ochiul curios, coche-
ria veselă se întorc pe rând după cea
rutare, chiar liniștea. Ea-și ținea bra-
l după gâtul lui.

— Mă duc... Și tu ești un măgar.
— Lasă fiu... Nu te duce...
— Trebuie tu...! Așa-i că tu nu vei
ita niciodată această noapte. — zise
ncet, așa de încet și totuși așa de clar.
— Ah! niciodată.
— Si acum... am să-ți aduc ceva din
casă... Un dar de ziua ta... Așa-i?

șes, iaca; la Blévens, dacă vrei; hai?

Coindet înghiți cafeaua, strânse pe
Jana în brațe, îi netezi părul bălai.

— Jana mea, nu mă lăsa să fac cum
vrei tu. Nu se poate alege în fiecare zi.

Se duse în cameră să-și ia pușca; o
puse într-un sac de pânză și porni din
bucătărie fără să se întoarcă. În picioa-
re în prag. Jana îl privi mult cum mer-
gea el pe drum. Avea coasa pe umărul
drept, sacul sub brațul stîng. Jana auzi
un pas pe drum și văzu trecînd pe Vic-
tor Truchot ducîndu-și coasa pe umărul
drept, un sac de pânză sub brațul stîng.
El trecu de casă fără să întoarcă capul
și se depărtă pe urmele lui Coindet.

Jana privi soarele ca să știe cât e cea-
sul. O scâlțâia din cap în tălpi un tre-
murat, mâinile îi erau jilave de friguri.

— Peste un ceas, cugetă ea: nici mă-
car un ceas.

I se părea că-l vede pe Frédéric pă-
șind în pădure cu securea și pușca. Ii
auzea pașii, apoi alți pași, ai lui Ram-
barde, care se ducea la lucru, cu securea
și cu pușca. Jana căzu în genunchi, în
curte. Sgomotul pașilor se întechi. Ea
gâfii:

— Fecioară, fecioară, nu fă nici un
rău aceloră cari merg...

Acum, sgomotul pașilor îi isbea în cap
ca un trăsnet din cer. Jana lăsă să-i
cadă mâinile rugătoare și privi în spre
pădure. Pe drum venea în spre Cantag-
rel; Capucet, cu spetele întors la soa-
rele care urca dinspre Sergenau. Jana
sbură înainte, îl strânse în brațe,
il făcu de se întoarse strigînd:

— Te du după ei, te du spre Coindet,
la Table aux Crévés.

Il împinse în direcția satului Serge-
naux.

— Colo, drumul dela stînga, colo.
Capucet, clătină încetîșor capul și șopti:
— Bine, iacă mă duc.

Ea intră iute, se întoarse, și-i aduse o
cutie mare. Ei o scăpară jos, dar nu
facea nimic... era înc'o sărutare.

Gajus Iulii Caesar Octavian August
se duce acasă. Se așeză dinaintea focu-
lui și-și zise zîmbind, „Tu ești un mă-
gar!“ Deschide cutia. Deasupra era un
desemn. El era... lăsat într-un jet: o fe-
meie... ea, de dinapoia jetului, îi ținea
ochii cu mâinile. El își ridică ochii s'o
vadă... și un moment i se păru c'o vede.
Dar ce mai era în cutie? Păpușile ce
i le dăduse de ziua ei în doi ani dea-
rîndul. Pe fruntea celei întâi era: „Ber-
trand e un măgar“. Pe fruntea celei de-a
doua: „Gajus nu-și are mințile toate“.

Apoi mai era ceva. O mică carte de no-
țiți... impresii din romane, din poezii,
scrise în fiecare zi, și la sfârșitul fiecărei
notițe, ca o încheiere, ca o cugetare asu-
pra adormirii: „Ermil te iubesc“!

Se ducea de bună voie de oarece îi
facea plăcere Janei bună voința lui era
plină de duioșie, în tot suflul atît a-
vea, bună voință, și pacea era cu el. Era
an om plin de bunăvoință care va lua
cel dintâi drum la stînga, precum i se
spusese, va cărmi spre codri Etang și
va nimeri drept la Table aux Crévés.
Uneori înturnînd capul în spre Jana, îi
facea un semn ca și când i-ar fi spus:
„vezi, mă duc: mă duc“. Și Jana, ne-
mîscată în mijlocul drumului, cu brațul
întins în spre Table aux Crévés, striga:

— Acolo, acolo!

Capucet era foarte mulțumit că se ni-
merise să fie acolo când avusese Jana
nevoie de el. Iată un gând bun. Așa au
oamenii gânduri. Forgerol are și el multe
idei. El e primar. O idee, pentru ca să
fie o idee se cere să i se dea atențiune.
Iată pentru ce Capucet, n'are idei. Slă-
bănog, el merge cu mâinile în buzunare,
cu umbra cea de dimineață, îndărătul
lui. Mai tîrziu, când se va reîntoarce
spre Cantagrel, ea va fi în fața lui. Ca-
pucet cugetă că un om e totdeauna între
umbra lui și soare.

În timp ce Victor cosește, Coindet, cu
pușca între picioare pîndește în margi-
nea pădurei la o depărtare de abia o
sufă de metri. Capucet vine de se așază
alături de el.

— Mi-a spus Jana: „Du-te spre Coin-
det, la Table aux Crévés. Ce faci cu
pușca?“

— Pîndesc un epure care stă să iasă
din pădure. Ești bun băiat că ai venit,
dar mi-ar părea mai bine să te depăr-
tezi. Du-te bre, du-te.

— Mă duc, zice Capucet, ridicîndu-se
nu credeam că te voi stîngheri. Mă duc
până la Etang, așa încetîșor, să văd pe
Le Carabinier. Apoi, mă voiu înturna
poate prin pădure dinspre Reserva, de
Sergenau.

Capucet se îndepărtează trăgînd puțin
spre stînga, ca să nimerească drept la
Etang. Se oprește pentru că-l strigă Coin-
det:

— Capucet!

— Da...

— La bună vedere.

— Da.

Pe la șase și jumătate, Victor își puse
coasa jos. Era rîndul său de stat la
pîndă.

— Eu cred, zise el lui Coindet, că nu
vor veni azi dimineață? i-am și fi văzut.

— De unde știi că n'au și venit. Ei ne
pot vedea fără să fie văzuți, și să ne
trimită pe cea lume tot la fel. Zic, eu pe
noi; așa mă luă gura. Tu nu riști nimic.

— Așa dar, zise Truchot iritat, crezi
că eu am venit aci ca să te văd dînd
orbul popei ca un epure fugărit. Te crezi
singur?

— Victor...

— Mai slăbește-mă, vei scănci altă-
dată. Nu vor veni azi dimineață. Pentru
că am început să cosesc pieziș, ei vor
aștepta să ne apropiem mai mult de pă-

dure, va fi pentru după amiază? Hai la coasă amândoi. Cu cât va fi mai iute isprăvit cositul...

Porniră unul îndărătul celuilalt, cu spatele cam încovoiat, așa cum se obișnuiseră pe vremea războiului. Truchot se pregătea să facă această observație, când se opriră amândoi în același timp. Spre dreapta, în spre Reserve de Sergeneaux, Brégard și Rambarde eșeau din pădure, la două sute cincizeci de metri. Se vedeau strălucind țevile puștilor.

— Iată-i șopti Coindet.

Și suspină ușurat. De când se întorsese la Cantagrel i se părea că pădurea toată îl pândea cu o privire inombtabilă. Brégard era în dosul fiecărui trunchi de copac. Acum, pădurea își ațintise ochiul pe marginea șesului. Coindet îl vedea pe Frédéric în carne și oase, și se simțea îndemână de-i veni un surâs de usurare pe buze.

— Am pățit-o, zise Victor.

— Pentru ce zici că mi pățit-o?

— Au să se ascundă în pădure și vor alerge ascunși până în fața de Camp Debout.

Truchot privi înspre drumul către Sergeneaux care se zărea la cincisute de metri. Coindet îi prinse privirea.

— Nu, zise el. Pentru ce am venit atunci?

— Nu gândeam nici eu chiar înadins, șopti Truchot. N'avea decât un singur lucru de făcut: să alergăm în spre pădure. Odată în pădure, dacă avem când să ajungem, partida va fi egală. Lasă-ți coasa. Vom merge mai repede decât ei, pe ei li stingeresc copacii.

Victor porni ca un nebun în curmezișul Table aux Crevés, oblicând puțin spre stânga pentru a ajunge pădurea la locul unde înainta ascuțit asupra șesului. Avea ceva mai mult de o sută de metri de acoperit. Truchot fugea fără să întoarcă capul, cu dinții încleștați. Ochiul lui priveau fix vârful pădurei. Coindet urma fără sfortare, din pricină că făcea pașii mai mari. Cu ușurință ar fi putut chiar să-l întrecă pe Victor, dar nici se simți isprăvit să facă așa ceva. Alergă fără să înceteze să privească linia codrului pe care o avea la dreapta. Văzu, la vreo sută de metri, pe Brégard sprijinindu-se de un arbore și ridicând pușca. Truchot și atinsese vârful pădurei. Brégard nu avu când să vizeze.

Truchot se opri ca să răsuflă. Coindet îi spuse:

— Văzut-ai, Brégard te chitea. Sunt foarte mulțumit că începutul vine de la ei. Eu n'asi fi îndrăznit. Deamne ferește să încep hora. Vezi, norocul e de partea noastră; adineaori eram acolo, pe ogor, ca un osândit la moarte. Prost mai eram.

Victori ridică umerii.

— Nu mi pasă că a chifit; pentru mine tot una e. Te asigur că n'asi stat la gând să trag ori să nu trag cel dintâi. Dar nu trebuie rămas aci. Ei ne știu unde suntem. Cel mai bine ar fi să ne îndreptăm în spre Etang.

— Spre Etang, nu-ți dai seamă de ce spui.

Făcu un semn cu brațul. Coindet și arătă direcția spre Reserve de Sergeneaux.

— Dacă vom să-i întâlnim, zise, iată facotro trebuie să apucăm, iar de le întoarcem spatele, toată afacerea trebuie luată de-a capo. Eu zic să apucăm drept pe cărarea care duce la Réserve, ei vor trece la sigur pe acolo. Și poteca fiind deadreptul la vreo cincisute de metri, îi vom vedea de departe.

În genunchi începură să înainteze. Coindet în cap. Mersul lor era încet, une-

ori trebuiau să se târască împingând puștile. Deodată căzură pe pânțele, nemîșcați. Auziseră în clipa aceea un foșnet de crengi: cam la dreapta, i se păru-se lui Coindet; cam la stânga zicea Truchot. Același foșnet reîncepu. Era chiar la dreapta. Truchot mișcând spre dreapta, făcu să scârțâie o creangă uscată. Coindet l-ar fi împușcat de ciudă. Steteră un sfert de ceas în poziția trăgaciului în genunchi, cu nervii încordați, cu gura fără salivă. Tufișurile erau atât de dese încât nu se zărea nimic la depărtare de cincisute de metri împrejur. Exasperat, Coindet se aplecă la urechea lui Truchot.

— M'am săturat, nu vreau să stau și la noapte aci. Haideți până la potecă, nu sunt mai mult de zece pași. Cel puțin vom vedea ceva.

Victor îi făcu semn să tacă. Se auzea un șgomot, ca un pas pe mușchiu, dar în direcția potecii. Cu obraji înfierbântați, Victor ochia cu pușca spre tufișul de mesteacăni.

— Să nu tragi tu cel dintâi, suflă Coindet.

Truchot nu auzi, atent numai la șgomotul de pași, pe cari îi percepea din ce în ce mai distinct. Cineva mergea pe potecă. Alături de mesteacăni, crengile înalte ale unui tufiș de salcâmi, se mișcau. Truchot chiti și trase. Și spre dreapta, două plesnituri de pușcă trosniră în același timp. Fără să mai cugete, Coindet trase și el în tufișul de salcâmi.

Cu ochii țintă spre tufiș, așteptară clipe lungi, gata să dea foc la al doilea cartus. Tăcerea stăpânea iarăși pădurea, aceeași tăcere care le prelung se adinea-ori așteptarea. Și deodată, o tânguire de moarte se făcî prelung în codrii Etang; un geamăt care pornea dela poteca Réserve. Coindet se ridică, asvărind pușca îndărătul lui. Truchot voi să-l reție, îl apucă de picior. Plângerea se stinse în cascade fragile și se subția încă mai înceată, surdă. Coindet privi pe Victor care făcea semnul crucii, șterse fața lividă plină de sudoare.

— Doamne Hristoase, șopti el, să nu cumva să fie!

Prin tufiș, se aruncă spre mesteacăni și sări pe potecă. Un trup mare era culcat pe spate în curmezișul drumului. Coindet urlă:

— Capucet!

Maribundul deschise ochii și mișcă o mână roșie de sânge. Tipătul lui Coindet adusese și pe ceilalți din pădure în genunchiară în jurul lui Capucet. Aplecări asupra feței maribundului. Brégard și Coindet plâneau cu hohote mari de bărbat. Coindet trecuse mâinile sub ca-

pal ușor și săruta fruntea înălbit moarte, în timp ce Brégard găfâia.

— Capucet, vorbește ceva. Noi suntem toți prietenii tăi. Ah! Doamne, m'acum Capucet, fătul nostru, moșule! Nu mai atîng de acum de vreo pușcă, îți vom face tot ce vei dori tu. Vezi, drag, Coindet. Nu mai săngera, ah! de....

Capucet înțelegea, voi să spună ceva ios, dar sângele îi curgea pe gură și înă, Rambarde și Truchot tăiau mintele cu cutitul pentru ca să descopere rănile; sub sânul drept o descopără de alice mari făcuse o rană în care unde țâșnea sângele la fiecare rulare a plămânilor. O altă descărcătură de pușcă îmbucătise genunchiul de la Victor.

— S'a dus pe copcă, șopti Rambarde lui Victor.

Și, cum rănitul leșinase, zise cu țară.

— Nu mai e nimic de făcut. De gura lui chinul. Să-l duceți la Coindet să-l șguduți, eu Alerg la preot.

Brégard luă trupul în brațe și spre Etang. Coindet susținea capul, Truchot piciorul rănit.

— Nu-i greu, zise Frédéric. Doamne, șor mai e. Venea la noi. Așa în trecut cum zicea el. Eu l-am ucis. Pot spune eu l'am ucis. Voiu spune că eu l-am ucis.

Și cum ajungeau pe drum, Capucet veni în simțiri:

— Mă doare, șopti el! Acum știu că ajuns la capăt....

Muri ajungând la Coindet acasă. Brégard îl culcase pe masa din bucătărie. Victor îi aducea puțin rachiu într-un fund de pahar. Capucet privi paha surâsese ușurel.

— E frumusețel, zise.

Tochmai sosea Rambarde, anunțându-l că urmează preotul.

— S'a stins, zise Brégard.

Într-un colț al bucătăriei, Jana murea Sfintei Fecioare de toate cele care făcuse pentru ea și se ruga pentru o na la lui Capucet.

Cei patru asasinii, buimaci și tăcuți priveau bietul trup lungit pe lemn. Coindet astupă sticla de rachiu rămasă în masă și masinal deschizând dulapul, trebă:

— Te-ai gândit să dai ovăz tepei?

Jana ridică ochii săi lungi albaștri cari săltau lumini de argint, și Coindet făcu semnul crucii, isbit de o groază înădnică, ca și când privirea acelor ochi dați ar fi vrăjuit cele întâmplare.

DIMITRI

— SFARȘIT —

Anotimpul frumuseții

...ține tot anul, dacă întrebuințați Crema, Pudra și Săpunul Simon care suprimă inconvenientele căldurii și ale frigului.

CRÈME SIMON
PARIS